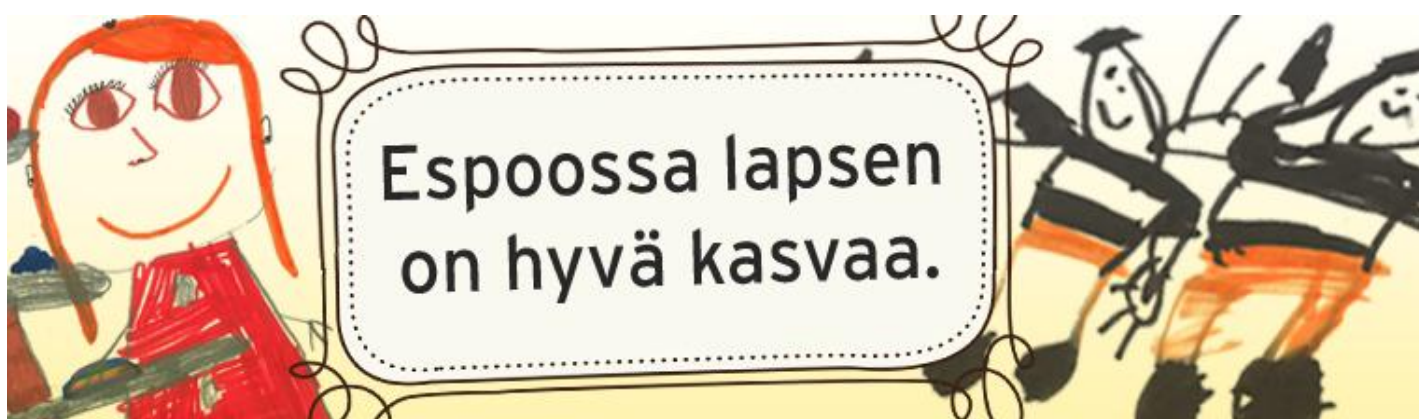

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2013-2016

Sisällysluettelo

ESIPUHE	2
1. Johdanto	4
2. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tila Espoossa	7
2.1 Yhdenvertaisuus.....	7
2.2 Hoiva ja huolenpito	9
2.3 Osallisuus.....	11
2.4 Terveys.....	14
2.5 Turvallisuus	16
2.6 Oppiminen ja onnistuminen	18
2.7 Liikunta, kulttuuri ja harrastukset.....	20
3. Nuorten asema Espoossa	23
4. Palvelujärjestelmän kehittämistarpeet ja periaatteet	25
4.1 Eri toimijoiden roolit hyvinvointityössä.....	25
4.2 Palvelujen vahvuudet ja kehittämiskohteet	26
4.3 Yhteen sovittavan johtamisen kehittäminen	27
4.4 Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisen periaatteet	30
5. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toimenpiteet	33
Liite 1: Nuorten elinvoimaisuus -ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet	37

Liite 2 (erillinen asiakirja): Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun kehittämissuunnitelma

Liite 3 (erillinen asiakirja): Hyvinvointisuunnitelman yhteys toimintaohjelmaan neuvolatyölle, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollolle, sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle

ESIPUHE

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta tuli lakisääteinen asiakirja lastensuojelulain uusimisen myötä vuonna 2008. Sitä ennen Espoossa oli tehty Lapsi- ja perhepoliittinen ohjelma (2003), jonka ensimmäinen hyvinvointisuunnitelma (2009–2012) sittemmin korvasi. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on valtuuston vähintään kerran neljässä vuodessa hyväksymä strateginen ja konkreettinen toimenpideohjelma. Sen avulla ohjataan, johdetaan ja kehitetään lasten ja nuorten hyvinvointityötä Espoossa. Hyvinvointisuunnitelma sisältää tietoa myös Nuorten elinvoimaisuus -ohjelmasta (liite 1), jota Espoossa on valmisteltu samaan aikaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kanssa. Lisäksi suunnitelma sisältää erillisinä liitteinä lastensuojelun kehittämissuunnitelman (liite 2) ja toimintaohjelman neuvolatoiminnalle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä ehkäisevälle suun terveydenhuollolle (liite 3). Myös ne ovat lakisääteisiä (lastensuojelulaki 417/2007, asetus 338/2011) asiakirjoja, jotka tulee ottaa huomioon laadittaessa laajempaa kunnan toiminta- ja taloussuunnitelmaa.

Hyvinvointisuunnitelma kattaa laajasti eri toimialojen lasten ja nuorten kasvuoloihin ja hyvinvointiin liittyvän toiminnan ja palvelut. Tässä, järjestyksessään toisessa suunnitelmassa kuvataan espoolaisten lasten ja nuorten kasvuolosuhteita ja hyvinvoinnin tilaa sekä palvelujärjestelmään liittyviä haasteita vuonna 2012, ja esitetään niistä johdettuja tavoitteita ja toimenpiteitä vuosille 2013–2016.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman sisällöllisestä valmistelusta on vastannut monialainen asiantuntijaryhmä ja työskentelyn ohjaamisesta sivistys- sekä sosiaali- ja terveystoimen edustajista koostuva ohjausryhmä. Valmisteluun ovat näissä ryhmissä osallistuneet perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja Marja-Leena Remes, varhaiskasvatuksen johtaja Titta Tossavainen, suomenkielisen perusopetuksen johtaja Kaisu Toivonen, ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen johtaja Barbro Högström, sosiaali- ja terveystoimen kehittämisen tulosalueen johtaja Tuula Heinänen, erityisopetuksen päällikkö Kaisa Alaviiri, varhaiskasvatuksen kehittämispäällikkö Virpi Mattila, varhaiskasvatuksen asiantuntija Liisa Ollikainen, terveydenhoidon asiantuntija Riikka Puusniekka, lastensuojelun asiantuntija Päivi Petrelius, aikaisempi terveydenhoidon asiantuntija Mervi Wallin, kuraattoripalvelujen päällikkö Helena Uitto, aikuissosiaalityön asiantuntija Eveliina Cammarano, sekä sivistystoimen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen erityissuunnittelija Merja Nordling.

Valmistelun aikana keskustelua on käyty, ja palautetta saatu monilta eri tahoilta, kuten Nuorisovaltuustolta, Vammaisneuvostolta, sosiaali- ja terveyslautakunnan jaostolta, järjestöiltä, kuntalaisilta, eri toimialojen työntekijöiltä, sekä suomen- ja ruotsinkielisiltä opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnilta. Tiistilän koulun oppilaat osallistuivat suunnitelman valmisteluun Lapsen oikeuksien seminaarissa marraskuussa 2012 pohtimalla, miten Espoosta voisi tulla lasten oikeuksien edelläkävijä. Espoon Postipuun koulun kuudesluokkalaiset ja Päivänkehrän koulun Tenava-iltapäiväkerhon eskarilaiset kertoivat ajatuksistaan lasten oikeuksista eväiksi suunnitelman tekijöille. Espoon kuvataidekoulun oppilaat kertoivat piirrosten ja maalausten avulla, millaisia ajatuksia heillä on lasten ja nuorten hyvästä elämästä Espoossa. Lasten ajatuksiin ja kuviin voi tutustua Espoo.fi –sivulla: [Espoolaislasten ajatuksia lasten oikeuksista.](#)

Vanhempien ajatuksia on otettu huomioon vanhemmuuskyselyn tuottamaa tietoa hyödyntämällä. Kyselyyn vastasi lähes 2600 epoolaista vanhempaa. Lämmin kiitos teille kaikille lapsille, nuorille ja aikuisille, jotka olette osallistuneet suunnitelmatyöskentelyn eri vaiheissa keskusteluun espoolaislasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä!
Ohjausryhmän puolesta

Marja-Leena Remes
perhe- ja sosiaalipalvelujen
johtaja

Kaisu Toivonen
suomenkielisen
opetuksen
johtaja

Titta Tossavainen
suomenkielisen
varhaiskasvatuksen
johtaja

1. Johdanto

Hyvinvointisuunnitelman valmistelu käynnistyi elokuussa 2012 suomenkielisen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä perhe- ja sosiaalipalvelujen johtoryhmien yhteisellä seminaarilla. Valmisteluun on sen jälkeen osallistunut perhe- ja sosiaalipalvelujen, terveystalvelujen, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen toimijoita. Valmistelun kuluessa on järjestetty eri tahojen kanssa keskustelutilaisuuksia ja työpajoja. Keskeinen valmisteluun liittyvä osallistava foorumi oli vuoden 2012 marraskuussa järjestetty Lapsen oikeuksien seminaari, johon osallistui toimijoita laajasti eri palveluista. Mukana oli myös järjestöjen ja seurakunnan edustajia sekä yläkouluikäisiä nuoria. Suunnitelmaa on käsitelty valmistelun aikana myös lapsiperhepalvelujen johtoryhmissä ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtoryhmässä. Lisäksi sitä on käsitelty Nuorisovaltuuston ja Vammaisneuvoston, sosiaali- ja terveystalvutakunnan jaoston, sekä suomen ja ruotsinkielisten opetus- ja varhaiskasvatustalvutakuntien kanssa.

Suunnitelma käsitellään sivistystoimen ja sosiaali- ja terveystoimen talvutakunnissa ja sen hyväksyy kaupunginvaltuusto. Suunnitelmassa esitetyt toimenpiteet sovitetaan yhteen Nuorten elinvoimaisuus -kehitysohjelmassa sovittavien toimenpiteiden kanssa. Tässä suunnitelmassa ehdotetut toimenpiteet kohdentuvat ensisijaisesti alle kouluikäisiin, kouluikäisiin ja toisella asteella opiskeleviin lapsiin ja nuoriin sekä heidän perheisiinsä. Nuorten elinvoimaisuus -ohjelman ytimessä ovat perusopetuksen päättäneet nuoret, mutta yhteistä ohjelmalle ja suunnitelmalle on huoli perusopetuksen yläluokkalaisista. Vaikka Nuorten elinvoimaisuus -ohjelma keskittyy nuoriin, nähdään pienten lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin turvaaminen niin Nuorten elinvoimaisuus -ohjelmassa, kuin hyvinvointisuunnitelmassakin kestäväenä perustana pitkäjänteiselle hyvinvointia edistävälle ja syrjäytymistä ehkäisevälle työlle.

Suunnitelman pohjalta valmistellaan muutama keskeinen tulostavoite ja niihin liittyvät mittarit, jotka esitetään toiminta- ja taloussuunnitelmassa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtoryhmä seuraa suunnitelman toimeenpanoa. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tilasta ja tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan talvutakunnille ja valtuustolle vuosittain.

Eettisen perustan suunnitelmalle luo YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Sopimuksen keskeiset periaatteet, oikeus osallisuuteen, osuuteen yhteiskunnan voimavaroista, sekä oikeus erityiseen suojeluun, ovat perustana myös hyvinvoinnin määrittelylle. Hyvinvointi nähdään tavoitteena ja tilana, joka toteutuu lasten ja nuorten suhteessa omaan elinympäristöönsä ja yhteiskuntaan. Tärkeimpiä hyvinvoinnin varmistajia ovat vanhemmat ja perhe. Myös toisilla lapsilla ja nuorilla, sekä lasten ja nuorten välisillä suhteilla on suuri merkitys sille, millaiseksi lapsi kokee elämänsä. Lasten ja nuorten arkisissa lähiyhteisöissä elävät, lapsia ja nuoria kohtaavat ja kuuntelevat aikuiset ovat myös tärkeitä - unohtamatta lähelle arkielämää tulevia ja siellä tukena olevia palveluita. Hyvinvointia ei suunnitelmassa siten nähdä lasten ja nuorten yksilöllisinä ominaisuuksina, vaan lapsen ja nuoren ihmissuhteissa ja yhteisöissä rakentuvana asiana.

Hyvinvoinnin ulottuvuudet, joita suunnitelmassa käsitellään, on johdettu Lapsen oikeuksien sopimuksen kolmesta periaatteesta ja näitä ulottuvuuksia on kuvattu alla lasten ja nuorten hyvinvointiympyrän avulla.

Kuva 1: Lasten ja nuorten hyvinvointiympyrä

Edellä kuvattu hyvinvoinnin määrittely on jäsentänyt suunnitelman valmisteluun liittyvää hyvinvointitiedon keruuta. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin toteutumisesta Espoossa on saatavilla jonkin verran määrällistä tietoa, mutta laadullinen tieto jää melko niukaksi. Valtaosa nuorten hyvinvointia koskevasta tiedosta on saatu joka toinen vuosi toteutettavasta Kouluterveyskyselystä. Se on suunnattu yläkoulujen 8. ja 9. luokkalaisille, lukioiden sekä ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoille. Kouluterveyskyselystä ja sen indikaattoreista löytyy lisätietoa internetistä www.thl.fi/kouluterveyskysely. Palveluja ja niiden käyttöä koskevaa tietoa on koottu asiakastietojärjestelmistä, työntekijöille suunnatusta pienimuotoisesta kyselystä sekä espoolaisille vanhemmille internetissä syksyllä 2012 tehdystä

vanhemmuuskyselystä, johon vastasi noin 2600 vanhempaa. Kootun tiedon valossa on valmistelun kuluessa etsitty vastauksia kolmeen kysymykseen:

- 1) Mitä ovat ne lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttavat ilmiöt, joiden kanssa Espoossa on työskenneltävä aktiivisesti lähivuosina, jotta kaikkien lasten oikeus hyvään elämään voisi toteutua mahdollisimman täysipainoisesti?
- 2) Millaista johtamista, yhteistyörakenteita ja -käytäntöjä näihin ilmiöihin vaikuttaminen edellyttää lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen johdolta ja työntekijöiltä?
- 3) Millaisia tavoitteita eri toimijoiden on yhdessä asetettava?

Luvussa 2 kuvataan lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin tilaa Espoossa edellä esitetyssä hyvinvointiympyrässä esitettyjen hyvinvoinnin ulottuvuuksien kautta. Lukuun 3 on koottu tietoa nuorista ja nuorten asemasta Espoossa. Tiedot nuorten asemasta on saatu suunnitelmaan Nuorten elinvoimaisuus -ohjelmaa varten kerätyistä tiedoista. Luvussa 4 arvioidaan palvelujärjestelmän vahvuuksia ja kehittämistarpeita. Luku 5 keskittyy valmisteluryhmän asettamien tavoitteiden ja konkreettisten toimenpide-ehdotusten esittelyyn.

Suunnitelmaa täydentää asiakirjan lopusta löytyvänä liitteenä Nuorten elinvoimaisuus -ohjelman tavoite- ja toimenpidekokonaisuus, sekä erillisinä liitteinä *Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun kehittämissuunnitelma ja Toimintaohjelma neuvolatoiminnalle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä ehkäisevälle suun terveydenhuollolle*. Ensimmäisessä kuvataan tarkemmin lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta, lastensuojelun voimavaroja, lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevaa lastensuojelun palvelujärjestelmää, yhteistyötä eri viranomaisien sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä, sekä lastensuojelun kehittämisen tavoitteita, toteuttamista ja seurantaa. Jälkimmäisessä kuvataan puolestaan neuvolan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut, hallintokuntien välinen moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä yksilön ja perheen osallisuuden ja kehitysympäristöjen huomioon ottamisen tavat.

Hyvinvointisuunnitelmaa kootessa on pyritty huomioimaan Espoo-tarina. Valtuusto hyväksyy valtuustokauden päämäärät ja tavoitteet kesäkuussa. Samassa kokouksessa hyväksytään myös *Nuorten elinvoimaisuus -kehitysohjelman* ohjelmakuvaus. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma tulee valtuuston käsittelyyn syyskuussa. Koska valmistelutyö on tehty pääosin ennen Espoo-tarinan ja kehitysohjelman ohjelmakuvauksen valmistumista, voidaan hyvinvointisuunnitelman toimenpiteitä tarvittaessa tarkentaa ohjausryhmän toimesta.

Suunnitelmassa esitetyt tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset koskevat kaikkia lapsiryhmiä (tytöt ja pojat, seksuaalisiin vähemmistöihin kuuluvat, vammaiset, kielellisiin ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret, pakolaislapset, sekä lapset, jotka taustansa tai elämäntilanteensa vuoksi muutoin ovat erityisen

haavoittuvassa asemassa). Lapsiperhepalvelujen tulee olla saavutettavissa ja käytettävissä erilaisten erityisryhmien osalta. Joiltakin osin nämä perheet tarvitsevat heidän tarpeisiinsa soveltuvia erityispalveluja.

2. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tila Espoossa

Keskeistä:

- Valtaosa espoolaisista lapsista ja nuorista voi hyvin ja elää hyvää kasvua ja kehitystä turvaavassa perheessä ja saa riittävästi hoivaa ja huolenpitoa vanhemmiltaan.
- Lapsiperheet kokevat yhteisöllisyyden puutetta ja jäävät usein yksin ongelmiansa kanssa. Sosiaaliset verkostot ovat heikkoja ja sukulaiset ovat kaukana, mikä aiheuttaa juurettomuutta ja käytännön haasteita lapsiperheillä, joilla on vaikea löytää lastenhoitoapua lähipiiristä.
- Lapsiköyhyys on lisääntynyt viime vuosina. Espoon lapsiköyhyysaste on nyt noin 10 prosenttia lapsiväestöstä, mikä tarkoittaa, että lähes 6 000 lasta elää pienituloisessa perheessä. Ulkomaalaistaustaisista Espoossa asuvista lapsista puolet on ollut toimeentulotuen piirissä viime vuosina.
- Nuorten mielenterveysongelmat ja päihteidenkäyttö herättävät huolta: Kouluterveyskyselyn mukaan yläluokkalaisista, lukiolaisista ja ammattiin opiskelevista useampi kuin joka kymmenes kokee keskivaikeaa tai vaikeaa masentuneisuutta. Masentuneisuus on tytöillä yleisempää: yläluokkien tytöistä keskivaikeaa tai vaikeaa masentuneisuutta kokee 18 %. Lähes joka kolmas lukiolainen ja reilusti yli kolmannes ammattiin opiskelevista juo itsensä tosihumalaan vähintään kerran kuukaudessa. Nuorten ongelmat näkyvät 13–17-vuotiaiden kiireellisten sijoitusten merkittävänä kasvuna. Kiireellisten sijoitusten suurimmat syyt ovat vanhempien ja lapsen oma päihteidenkäyttö.

Seuraavissa luvuissa espoolaisten lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa tarkastellaan Lapsen oikeuksien sopimuksen määrittelemien oikeuksien valossa.

2.1 Yhdenvertaisuus

Kaikilla lapsilla ja nuorilla on oikeus yhdenvertaisuuteen – heidän tulee saada apua sosiaalisen, koulutukseen liittyvän, fyysisen ja taloudellisen eriarvoisuuden voittamiseen.

Kaksikielisessä Espoossa taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien tulee toteutua suomen- ja ruotsinkielellä. Työntekijöiden rekrytoinnissa on hyvä kiinnittää huomiota mahdollisuuteen työskennellä ruotsinkielellä.

Palvelujen on oltava syrjimättömiä ja esteettömiä eri kieli-, kulttuuri- ja muiden vähemmistöryhmien näkökulmasta. Erityistä huomiota on kiinnitettävä vaikeassa elämäntilanteessa elävien lasten ja heidän perheidensä palvelujen saantiin (esimerkiksi perheet, joissa pitkäaikainen sairaus tai vammaisuus kuormittaa jaksamista, taloudellisten vaikeuksien kanssa pitkäaikaisesti kamppailevat lapsiperheet, sekä esimerkiksi pakolaistaustaiset maahanmuuttajaperheet). Peruspalvelut on järjestettävä tavalla, joka vastaa myös tällaisten perheiden ja niissä elävien lasten ja nuorten tarpeisiin.

Koulutuksella on yhdenvertaisuuden toteutumisessa keskeinen merkitys. Myönteistä on, että Espoon koulutustaso on maan toiseksi korkein. Keskiasteen tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneita on 73 % (koko maa 66,2 %) yli 15-vuotiaista. Lähes kaikki peruskoulunsa päättävistä saavat peruskoulun päättötodistuksen. Huolta on kuitenkin niistä noin kolmestatuhannesta nuoresta (12 % ikäluokasta 17–24-vuotiaat), jotka ovat työelämän ja koulutuksen ulkopuolella. Vieraskielisistä nuorista koulutuksen ulkopuolelle jää selvästi suurempi osuus kuin koko väestön nuorista. Vammaisneuvoston mukaan myös vammaisten nuorten on vaikea päästä ammatilliseen koulutukseen oppilaitosten tukipalvelujen puuttuessa. Erityisammattioppilaitoksiin pääsee vain pieni osa hakijoista. Vammaisten nuorten osalta työpaikan saamista vaikeuttaa työtehtävien muuttuminen vaativimmiksi ja työtahdin kiristyminen.

Koulutukseen liittyvään yhdenvertaisuuteen kiinnitetään huomiota kaupungissa keväällä 2013 käynnistyneessä, Espoo-strategiaan kytkeytyvässä Nuorten elinvoimaisuus -kehitysohjelmassa. Ohjelmassa on keskeistä varmistaa nuorten pääsy laajasti kiinni toisen asteen opintoihin ja edistää nuorten työllistymistä. Erityistä huomiota kiinnitetään romaninuroihin, maahanmuuttajataustaisiin nuoriin ja vammaisiin nuoriin.

Taloudellisen yhdenvertaisuuden kannalta huolestuttavaa on lapsiköyhyyden lisääntyminen. Taloudellisten vaikeuksien on eri tutkimuksissa todettu heijastuvan perheiden hyvinvointiin, niin parisuhteisiin kuin vanhempana jaksamiseenkin. Erityisesti pitkään jatkuvat toimeentulovaikeudet ovat lapsiperheiden hyvinvoinnille merkittävä riskitekijä. Toimeentulotuen tarvetta kasautuu erityisesti yksinhuoltajaperheisiin, pienten lasten perheisiin ja monilapsisiin perheisiin. Lapsiperheiden taloudellisen eriarvoisuuden osalta erityinen huoli on ulkomaalaisista lapsista, joista puolet on ollut viime vuosina toimeentulotuen piirissä.

Lapsiperheille suunnatun vanhemmuuskyselyn (syksyllä 2012) vastauksissa korostuivat taloudelliset haasteet: pääkaupunkiseudun korkeat asumiskustannukset, työttömyys, pienituloisuus, tuloerot, raha ei riitä perustarpeisiin erityisesti yksinhuoltajilla, lasten harrastusten kalleus. Vanhemmat kertoivat olevansa huolissaan lapsen kiusatuksi tulemisesta, mikäli perheen taloudellinen tilanne asettaa rajoituksia lapsen harrastuksille ja/tai tavaroiden hankinnalle. Erityisesti lasten harrastuksille toivottiin lisää tukea kaupungilta.

Keskeinen haaste yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta on kasvava nuorisotyöttömyys (tarkemmin luvussa 3). Helmikuun lopussa 2013 espoolaisista työttömistä työnhakijoista joka kymmenes, eli liki tuhat, oli alle 25-vuotiaita. Korkeimmat nuorisotyöttömyysluvut ovat Espoon keskuksen ja Espoonlahden

alueilla. Nuorisotyöttömyys näkyy myös nuorten toimeentulotuesta. Toimeentulotukea saavien nuorten määrä on kasvanut. Toimeentulotukea saavia kotitalouksia, joissa päämies on 17–24-vuotias, oli keväällä 2012 noin 2 500. Todellisuudessa toimeentulotuesta osallisten nuorten määrä on tätä suurempi, koska osa heistä on tällaisten kotitalouksien jäsenenä.

2.2 Hoiva ja huolenpito

Lasten ja nuorten tulee saada kasvaa hyvää kasvua ja kehitystä vahvistavassa perheessä tai muussa hoivaavassa ja huolta pitävässä kasvuympäristössä.

9

Valtaosa espoolaisista lapsista ja nuorista elää hyvää kasvua ja kehitystä turvaavassa perheessä ja saa riittävästi hoivaa ja huolenpitoa vanhemmiltaan. Vanhemmaksi kasvamista ja vanhemmuutta tuetaan peruspalveluissa ja perustason erityispalveluissa: varhaiskasvatuksessa, neuvolassa, koulussa ja oppilashuollossa, lapsiperheiden perhetyössä ja perheneuvolassa. Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa lapsiperheitä tuetaan kasvatuskumppanuuden, kodin ja koulun sekä kodin ja iltapäivätoimijoiden yhteistyönä.

Vanhemmuuskyselyssä vanhemmat kertoivat saaneensa monenlaista apua ja tukea. Varhaiskasvatuksesta mainittiin erityisesti erityispäivähoito ja koulusta erityisopettajat, rehtorit, erityis- ja tukiopetus sekä oppilashuolto ja vanhempainillat. Neuvolasta on saatu keskustelu- ja käytännön apua. Sitä kautta koettiin myös saadun yhteyden muihin tarvittaviin palveluihin. Perheneuvolasta on löytynyt apu muun muassa avioerotilanteeseen, vanhempana jaksamiseen ja lapsen kehitysongelmiin. Tukea on saatu myös toiminta- ja puheterapiasta, terveyskeskuksesta ja sairaaloista (erityisesti tapaturmat, lapsen psyykkiset oireet sekä oma jaksaminen). Avunsaantitahoina mainittiin myös kolmannen sektorin toimijoita (muun muassa Väestöliitto, MLL, Espoon turvakoti, A-klinikkasäätiö) ja seurakunnat (perheasiain neuvottelukeskus, srk:n perheterapeutti, kirkon palvelunumero, ruoka-apu, äiti-lapsi-toiminta, rippikoulu).

Yleisimpinä huolina ja haasteina vanhemmat pitivät kiirettä ja perheiden yhteisen ajan puutetta (työn ja perheen yhteensovittaminen, arjen ”pyörittäminen” lasten harrastuksineen, yhteiskunnan vaatimusten aiheuttama kiire). Useat vanhemmat kertoivat kyselytuloksissa, etteivät kiireen vuoksi pysty olemaan omasta mielestään riittävän hyviä vanhempia tai riittävästi läsnä lapsilleen. Kouluterveyskyselyn mukaan yläluokkalaisista, lukiolaisista ja ammattiin opiskelevista noin 10 %:lla on keskusteluvaikeuksia vanhempiensa kanssa. Yläluokkalaisista ja ammattiin opiskelevista 44 % kertoi, etteivät heidän vanhempansa tiedä nuorten viikonloppuiltojen viettopaikkaa. Lukiolaisilla vastaava osuus oli 38 %.

Maahanmuuttajaperheissä haasteita vanhemmuudelle asettaa lasten ja vanhempien eritahtinen kotoutuminen. Lapset oppivat kieltä ja tapoja, sekä saavat ystäviä nopeammin kuin vanhempansa, jolloin vanhempien auktoriteetti ja tuki voi horjua. Myös köyhyys on maahanmuuttajaperheissä muita lapsiperheitä yleisempää. Vanhemmuutta kuormittaa maahanmuuttajaperheissä myös se, yksinhuoltajuus on

muutamissa kieliryhmissä yleisempää kuin kantaväestön keskuudessa (esimerkiksi somalialaistaustaisissa lapsiperheissä yli 45 % vuonna 2009).

Vammaisuus tai pitkäaikaissairaus perheessä voi olla hyvän hoivan ja huolenpidon toteutumisen kannalta riskitekijä. Vammaisen lapsen syntymä on kriisi, ja ilman perheen tarvitsemaa tukea vanhemmat uupuvat. Vammaisten lasten perheissä, tai perheissä, jossa on vammainen vanhempi, tarvitaan vertaistukea ja apua arjen pyörittämiseen. Palveluohjausta tarvitaan avuksi palvelujen koordinointiin. Yhdenvertaisuuden tavoite koskee myös vammaisia perheitä ja vanhempia: vanhempien on näissäkin perheissä voitava osallistua lastensa elämään, esimerkiksi koulunkäynnin ja harrastusten tukemiseen samalla tavalla kuin muidenkin vanhempien.

Vaikka suurin osa vanhemmista kykenee huolehtimaan lastensa hyvinvoinnista, on osalla lapsiperheistä vanhemmuuteen liittyviä haasteita. Lastensuojeluilmoitusten kohteena olevien lasten määrän sekä lastensuojelun asiakasmäärien voimakas kasvu kertoo perheiden kasvaneesta tuen tarpeesta ja nuorten pahoinvoinnista. Kasvavat lastensuojelun asiakasmäärät kertovat myös siitä, että tukea tarvitsevia perheitä ei ole kyetty auttamaan riittävästi peruspalveluissa. Peruspalveluissa erityisesti perheohjauksen ja perhetyön tarve on suuri. Perhetyötä ja perheohjausta tulisi olla tarjolla kaikenikäisten lasten ja nuorten perheille matalalla kynnyksellä ilman lastensuojelun asiakkuutta.

Vuonna 2012 jo 7,4 % espoolaisista lapsista oli lastensuojelun asiakkaana. Asiakkaaksi tulon syitä ovat aikuisen päihdeongelma (lähes neljäsos ilmoituksista), perheväkivalta (10 % ilmoituksista), vanhemmuuteen liittyvät vaikeudet ja lapsen päihteidenkäyttö. Nuorten ongelmat ja kriisiytyneet tilanteet näkyvät kiireellisten sijoitusten määrän kasvuna. 13–17-vuotiaiden kiireelliset sijoitukset ovat kasvaneet merkittävästi. Kiireellisten sijoitusten taustalla ovat yleisimmin vanhempien tai nuoren oma päihteidenkäyttö, tai laaja-alaiset kriisitilanteet perheissä.

Suuri osa lastensuojelun tarpeesta liittyy vanhempien ongelmiin, päihde- ja mielenterveysongelmiin sekä lähisuhde- ja perheväkivaltaan. Lähivuosien keskeisenä haasteena on luoda aikuisten sosiaali- ja terveystalvelujen sekä lapsiperheiden palvelujen välille toimivat yhteistyökäytännöt. Aikuisten palveluilla on merkittävä rooli asiakkaana olevien aikuisten ja perheiden vaikeutuneiden elämäntilanteiden, ja siten myös näissä perheissä elävien lasten tuen tarpeiden varhaisessa tunnistamisessa.

”Suomessa on monta perhettä, jossa niitten halut toteutuu, mutta ei oikeudet. Ne kohtaa väkivaltaa ja ei saa tarpeeksi hellyyttä...mutta saa esim. jonkun nuken, jos vaan sanoo: ”Mä haluan.”
Se on väärin!”
lasten

Lapsiperheissä vanhempien jaksamisen, sekä lasten hyvän hoivan ja huolenpidon kannalta keskeisiä ovat arjessa selviytymistä tukeva toiminta ja palvelut. Moni vanhempi saa omaan vanhempana jaksamiseensa voimaa toisten vanhempien kohtaamisesta. Arjen kohtaamispaikkoja, erilaisia yhteisöllisyyttä vahvistavia ja vertaistukea tarjoavia foorumeita, kuten perhekahviloita ja seurakunnan ylläpitämiä perhekerhoja on tullut Espooseen viime vuosina lisää. Hyvinvointia ylläpitävässä ja ehkäisevässä työssä vertaistuen ja yhteisöllisyyden mahdollisuuksista huolehtiminen tulee olemaan lähivuosina avainasemassa.

Muutamia vuosia sitten Espooseen saatu, lapsiperheiden kotiin apua vievä lapsiperheiden perhetyö on koettu asiakaspalautteen perusteella hyödyllisenä. Perhetyön avulla tuetaan perheiden arjessa jaksamista ja vanhemmuutta. Yleisimpänä tulossyynä perhetyön palveluihin on huoltajan vointi ja jaksaminen. Tyypillisin perhetyön asiakas on pikkulapsiperheen vanhempi, joka on väsynyt ja uupunut ja tarvitsee tukea arjessa selviytymiseen. Lapsiperheiden perhetyö on keskeinen varhaisen tuen tarjoaja lapsiperheille. Jotta tukea tarvitsevat perheet pääsevät perhetyön piiriin, on perhetyötä voitava tarjota perheille esimerkiksi varhaiskasvatuksen, koulun tai aikuissosiaalityön kautta. Nykyisellään perhetyö on kohdentunut pääasiassa pienten lasten perheisiin. Mikäli perhetyötä voidaan tulevaisuudessa suunnata entistä enemmän myös kouluikäisten lasten perheille, päästään oppilashuollon, vanhempien ja perhetyön yhteistyön keinoin etsimään uudenlaisia, entistä toimivampia ratkaisuja myös kouluikäisten lasten pulmiin.

2.3 Osallisuus

Lapsilla ja nuorilla tulee olla mahdollisuus tulla kuulluksi ja osallistua päätöksiin, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä ja hyvinvointiinsa, sekä mahdollisuus olla aktiivisia jäseniä omissa yhteisöissään ja elinympäristöissään.

Vanhemmilla on keskeinen rooli lasten ja nuorten mielipiteiden ja ajatusten kuuntelijoina. Lasten ja nuorten mielipiteiden arvostaminen perheessä luo perustan sille, että lapset ja nuoret uskovat ajatustensa olevan tärkeitä ja merkityksellisiä myös kodin ulkopuolella.

Kodin lisäksi varhaiskasvatuksella ja koululla on tärkeä rooli lasten ja nuorten yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemusten rakentajina. Suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa on käytössä lasten osallisuuden arviointikriteeristö, jonka avulla varhaiskasvatusyksiköt arvioivat ja kehittävät lasten osallisuuden toimintakäytäntöjä. Espoossa oppilaat ja opiskelijat voivat vaikuttaa koulunsa asioihin perusopetuksessa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa toimivien oppilaskuntien ja oppilasparlamenttien kautta.

Kaupunkitasolla nuorten vaikuttamiskanavana toimii Nuorisovaltuusto. Se on espoolaisten nuorten edunvalvojaelin, joka käyttää nuorten ääntä kaupungin organisaatiossa. Nuva ajaa nuorten asioita, nostaa esille nuorten toiveita ja kertoo nuorten mielipiteen ajankohtaisiin asioihin. Espoon nuva koostuu 13-18 -vuotiaista espoolaisnuorista. Nuvalla on Espoossa aloiteoikeus kaupunginhallitukselle ja puhe- ja läsnäolo-oikeus kaupunginvaltuustossa ja kaikissa kaupungin lautakunnissa. Nuva

vaikuttaa antamalla lausuntoja, tekemällä aloitteita ja kannanottoja sekä järjestämällä tapahtumia.

Näiden edustuksellisten rakenteiden lisäksi on hyvä kiinnittää huomiota lasten ja nuorten osallisuuden mahdollisuuksien luomiseen arkipäivän toiminnassa. Kouluterveyskyselyn (2010) mukaan espoolaisista yläluokkalaisista 31 % kokee, ettei tule kuulluksi koulussa. Lukiolaisilla vastaava osuus on 20 % ja ammattiin opiskelevilla 16 %. Huomion arvoista on myös se, että yläluokkalaisista 50 %, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 38 % ja samanikäisistä ammattiin opiskelevista 47 % kertoo, ettei tiedä, miten voi vaikuttaa oman koulunsa asioihin.

Espoon suomenkielisessä perusopetuksessa on otettu käyttöön ARVOKAS (Art)-menetelmä. Menetelmän avulla lapset ja nuoret oppivat itsehillintää, tunteita ja sekä sosiaalista ja moraalista käyttäytymistä. Menetelmä on merkittävä ongelmien ja tuen tarpeen ennaltaehkäisyssä, koska se mahdollistaa lasten ja nuorten valmiuksia rakentamaan vuorovaikutukseen. Menetelmän on todettu vahvistavan koulujen yhteisöllisyyden lisäksi kodin ja koulun yhteistyötä. Espoossa on koulutettu 420 ARVOKAS -ryhmänohjaajaa 47 eri koulusta (kevät 2013). Ryhmänohjaajakouluttajia on 18. Tavoitteena on, että kaikki espoolaiset koulut ottavat menetelmän käyttöön. Ruotsinkielisessä perusopetuksessa menetelmään on koulutettu 10 ryhmänohjaajaa ja konsepti opettajien ja muun henkilökunnan perehdyttämiseksi menetelmään on pilotoitu.

Osallisuuden kokemuksen kautta lapsille ja nuorille rakentuu kokemus yhteisöön kuulumisesta. Turvallisissa arkiyhteisöissä puolestaan rakentuvat lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta erittäin tärkeät ystävyys- ja kaveruussuhteet. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamisen kautta voidaan vaikuttaa nuorten kokemaan yksinäisyyteen.

Espoon yläluokkalaisista 9 % oli Kouluterveyskyselyn (2010) mukaan ilman läheistä ystävää, jonka kanssa voi keskustella luottamuksellisesti omista asioista. Toisella asteella ilman läheistä ystävää oli 7 % opiskelijoista.

Nuoristoimi on merkittävä nuorten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tukeva toimija. Kaupungin 18 nuorisotilalla työskentelevät koulutetut nuorisonohjaajat vastaavat 9-17-vuotiaille suunnatusta toiminnasta, joista keskeisimpiä ovat nuorten illat, harrastuskerhot ja kurssit. Nuorisotilat tarjoavat nuorille turvallisen ympäristön tavata kavereita ja viettää vapaa-aikaa. Nuorisotiloista Gräsan kädentaitojen keskus on erikoistunut kädentaitoihin ja ruotsinkielisestä nuorisotyöstä vastaa Sökö Ungdomslokal. Ruotsinkielistä toimintaa järjestetään lisäksi koulujen tiloissa. Nuorisotilojen toiminta painottuu iltoihin ja viikonloppuihin.

Merkittävä uusi avaus yhteisöllisten foorumeiden luomiseksi nuorille, on syksyllä 2013 Ruusutorpan nuorisotilassa Leppävaarassa käynnistyvä Tyttöjen Talo. Tyttöjen Talon toiminta on maksutonta matalan kynnyksen toimintaa tytöille. Tyttöjen Talo on auki iltaisin ja talolle voi tulla aikaa varaamatta. Tyttöjen Talossa pyritään tavoittamaan erityisesti sellaisia tyttöjä ja nuoria naisia, joita julkinen palvelujärjestelmä ei tavoita.

”Elämässäni toivon vielä, että vanhemmat tulee kuuntelemaan mielipidettäni.”

Paitsi lasten ja nuorten, myös vanhempien osallisuus on osa lapsiperheiden hyvinvointia. Vanhempien osallisuuden ja vanhemmuuden vahvistamiseksi suomenkielisissä kouluissa on toteutettu muun muassa kasvatuskumppanuuskoulutusta. Kodin ja koulujen välisen yhteistyön perinteisiä ja toimivia malleja ovat vanhempainillat, luokkatoimikunnat, koti- ja kouluyhdistykset sekä vanhempien tapaamiset. Yhteistyön tukena on kaikilla kouluilla käytössä sähköinen Wilma-järjestelmä. Oppilaiden huoltajat voivat vaikuttaa koulujen toimintaan koulujen johtokunnissa, joissa puheenjohtajana toimii huoltajien edustaja, ja mukana on huoltajajäseniä sekä koulun edustajat. Johtokuntien yhtenä tehtävänä on kehittää ja etsiä uusia keinoja kodin ja koulun yhteistyön tiivistämiseksi ja monipuolistamiseksi. Myös ruotsinkielisten koulujen opetussuunnitelman lähtökohtana on kasvatuskumppanuus kotien kanssa.

Maahanmuuttajavanhemmille koulu on erityisen tärkeä linkki suomalaiseen yhteiskuntaan. Yhteistyön erityisenä haasteena maahanmuuttajavanhempien kanssa voi olla se, että kodin ja koulun yhteistyö on monelle uutta. Maahanmuuttajavanhempia ei aina saada puhumaan vaikeista asioista, eikä koulujen henkilökunta aina osaa kysyä tai selittää tarpeeksi. Myös ajan tai tulkin puute voi asettaa haasteita yhteistyölle.

Päivähoidossa lasten ja perheiden osallisuutta vahvistetaan kasvatuskumppanuuden kautta eli tekemällä tiivistä yhteistyötä lapsen vanhempien kanssa. Espoossa kunnallisessa päivähoidossa on valtaosa, noin 80 %, 3-5 -vuotiaista lapsista. Päivähoidon lisäksi avoin varhaiskasvatus luo osallisuutta mahdollistavia foorumeita perheille ja vanhemmille. Espoon eri alueilla toimii asukaspuistoja ja avoimia suomenkielisiä päiväkoteja.

Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden kannalta on keskeistä, että kaupunki pyrkii tarjoamaan lapsiperheille ja myös muille kaupungin asukkaille matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, asukastaloja ja –tiloja. Matinkylän alueella, asukastalo Kylämaja on tavoittanut runsaasti alueen asukkaita ja tukenut yhteisöllisyyttä eri keinoin. Ilahduttavaa on ollut maahanmuuttajien runsas osallistuminen Kylämajan toimintaan. Espoonlahden alueella toimii asukastila Kivenkolo, Leppävaarassa Raitin pysäkki ja Espoon keskuksessa Pappilantien järjestökatu. Perheille suunnatut matalan kynnyksen kohtaamispaikat tulevat lisääntymään Espoossa lähivuosina suunnitteilla olevien perhekeskusten myötä.

Kaupungin omien toimintojen lisäksi yhteisöllisyyttä ja vertaistukea mahdollistavia foorumeita tarjoavat perheille esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvilat ja seurakunnan järjestämät perhekerhot. Niissä vanhemmilla on mahdollisuus tavata samassa elämäntilanteessa olevia perheitä. Yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa on tärkeää jatkossa vahvistaa.

Vaikka yhteisöllisiä foorumeita ja vertaistukea on tarjolla eri puolilla Espoota, kokevat erityisesti lapsiperheet vanhemmuuskyselyn mukaan kuitenkin yhteisöllisyyden puutetta. Espoo on hyvin hajanainen, perheet jäävät yksin ongelmiensa kanssa, sosiaaliset verkostot ovat heikkoja ja sukulaiset ovat kaukana, mikä aiheuttaa juurettomuutta ja käytännön haasteita lapsiperheillä, joiden on vaikeaa löytää lastenhoitoapua lähipiiristä. Yhteisöllisyyden puute nousi esiin kyselyn vastauksissa

myös laajempänä ilmiönä (koko kylän kasvatusvastuu puuttuu, yleinen turvattomuus, luottamuspuola muihin ihmisiin, alakouluikäisten yksinäiset, pitkät iltapäivät).

Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten vanhemmilla heidän osallisuuttaan lastensa elämään heikentää esimerkiksi lapsen arkiympäristöjen esteellisyys tai puuttuva mahdollisuus päästä kulkemaan lapsen kouluun tai harrastukseen. Vammaisilla nuorilla kokemus ulkopuolelle jäämisestä on usein pysyvä tilanne. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi tarvitaan nuoren kohtaamista ja avun tuomista arkeen. Riittävän pitkäaikainen tuki voi auttaa saamaan elämästä kiinni.

2.4 Terveys

14

Kaikkien lasten ja nuorten tulee saada tukea ja apua terveellisten ja turvallisten valintojen tekemiseen, ja heillä tulee olla pääsy tarvitsemiinsa terveyspalveluihin.

Kouluterveyskyselyn (2010) mukaan valtaosa espoolaisnuorista kokee oman terveydentilansa hyväksi. Yläluokkalaisista 85 %, lukiolaisista 83 % ja ammattiin opiskelevista 75 % piti terveydentilaansa erittäin tai melko hyvänä. Nuorten fyysinen oireilu on kuitenkin yleistä ja se on lisääntynyt 2000-luvun alusta. Esimerkiksi päänsärystä kärsi viikoittain 31 % yläluokkalaisista ja ammattiin opiskelevista sekä 27 % lukiolaisista.

Espoolaisten nuorten masentuneisuuden osalta ei ole havaittavissa merkittäviä muutoksia 2000-luvulla. Vuonna 2010 R-BDI mittarilla mitattua keskivaikeaa tai vaikeaa masentuneisuutta oli yläluokkalaista 13 %:lla, lukiolaisista 11 %:lla ja ammattiin opiskelevista 12 %:lla. Tyttöjen masentuneisuus oli poikien masentuneisuutta yleisempää. Yleisintä se oli peruskoulussa, jossa 18 % yläluokkalaisista tytöistä koki keskivaikeaa tai vaikeaa masentuneisuutta.

Merkittävä fyysiseen terveyteen liittyvä huolenaihe on lasten ja nuorten ylipaino, joka on valtakunnallisesti tarkasteltuna lisääntynyt huolestuttavasti viimeisten vuosikymmenten aikana. Kouluterveyskyselyn (2010) mukaan noin 10 % espoolaisista yläluokkalaisista ja lukiolaisista sekä 20 % ammattiin opiskelevista on ylipainoisia. Ylipaino on yleisempää pojilla kuin tytöillä. Nuorempien lasten ylipainosta on saatavissa tietoa Kasvuseulan tuottamien tietojen perusteella. Tämän mukaan espoolaisista 7-12 -vuotiaista lapsista ylipainoisia on 9 %.

Nuorten terveyskäyttäytymisestä saadaan runsaasti tietoa Kouluterveyskyselyn kautta. Nuorten päihteiden käyttöä kuvaavat tulokset osoittavat, että raittiiden espoolaisten yläluokkalaisten ja lukiolaisten osuus on kasvanut selvästi vuosituhaten alusta. Vuonna 2010 yläluokkalaisista 43 %, lukiolaisista 20 % ja ammattiin opiskelevista 16 % ilmoitti, ettei käytä ollenkaan alkoholia. Yläluokilla ja ammatillisissa oppilaitoksissa tyttöjen ja poikien raittiuden yleisyydessä ei ollut eroa. Lukiossa poikien raittius oli tyttöjä yleisempää.

Vaikka raittius on lisääntynyt, herättää sekä nuorten tupakointi että päihteidenkäyttö edelleen huolta. 17 % espoolaisista peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista ilmoitti Kouluterveyskyselyssä (2010) juovansa itsensä tosi

humalaan vähintään kerran kuukaudessa. Lukion 1. ja 2 vuoden opiskelijoista vastaava osuus oli 31 % ja samanikäisistä ammattiin opiskelevista 39 %. Laittomia huumeita ilmoitti kokeilleensa 12 % yläluokkalaisista, 25 % lukiolaisista ja 31 % ammattiin opiskelevista. Espoolaisten peruskoululaisten ja lukiolaisten huumekekeilut vähenivät 2000-luvun alusta vuosituhannen puoliväliin tultaessa, mutta kääntyivät viimeisimmissä tuloksissa jälleen selvään kasvuun.

Vuonna 2010 päivittäin tupakoi yläluokkalaisista 14 %, lukiolaisista 13 % ja ammattiin opiskelevista 39 %. Pitkään jatkunut myönteinen kehitys päivittäisen tupakoinnin osalta kääntyi päinvastaiseksi tuoreimmissa Kouluterveyskyselyn tuloksissa. Lisäksi nuuska nousi uutena haasteena: sitä käytti päivittäin 5 % perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista pojista ja 7 % lukion sekä ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden pojista. Satunnaisesti nuuskaavien osuus oli huomattavasti suurempi. Tyttöjen päivittäinen nuuskaaminen on hyvin harvinaista.

Tupakointia ja päihteiden käyttöä koskevia tietoja on saatavissa myös terveydenhuollon asiakastietojärjestelmästä. Sen mukaan vuonna 2012 odottavista äideistä 6,1 % ilmoitti käyttävänsä alkoholia raskauden aikana vähintään 1-2 annosta viikossa. 2000-luvun puolivälissä osuus oli 4,9 %. Tupakoivia oli 7,3 %, kun 2000-luvun puolivälissä heitä oli 10 %. Vähintään 11 savuketta päivittäin polttavien osuus on pysynyt samansuuruisena tällä tarkasteluajanjaksolla.

Lapsille, nuorille ja lapsiperheille on tarjolla heidän terveyttään ja hyvinvointiaan tukevia terveyspalveluita. Neuvolapalvelut tavoittavat Espoossa lähes kaikki raskaana olevat ja 0-6-vuotiaat ja heidän perheensä. Vuonna 2012 toteutetun valtakunnallisen asiakastyytyväisyyskyselyn mukaan neuvolapalveluihin ollaan Espoossa hyvin tyytyväisiä: 91 % asiakkaista piti palvelua niin hyvänä, että sitä voisi kehua perheelle ja ystäville. Keskitettyyn ajanvaraukseen ja puhelinneuvontaan siirtyminen on helpottanut yhteyden saamista neuvolapalveluihin. Kuntapalvelututkimuksessa (2012) neuvolapalveluihin tyytyväisten osuus oli lähes yhtä suuri: palveluja piti hyvin hoidettuna 89 % vastaajista. Myös vanhemmuuskyselyyn vastanneet lapsiperheiden vanhemmat kokivat julkiset terveyspalvelut pääasiassa hyviksi.

Nuorten kokemuksia oppilas- ja opiskelijahuollon palveluista on kartoitettu pääasiassa Kouluterveyskyselyssä. Vuoden 2010 tulosten mukaan terveydenhoitajan vastaanotolle pääsyn koki vaikeaksi 21 % yläluokkalaisista, 17 % lukiolaisista ja 21 % ammattiin opiskelevista. Vastaavasti koululääkärin vastaanotolle pääsyä piti vaikeana 48 % peruskoululaisista, 51 % lukiolaisista ja 39 % ammattiin opiskelevista. Nuorten mukaan kouluterveydenhoitajan ja lääkärin vastaanotolle pääsy on myös vaikeutunut Espoossa vuosien 2006–2010 välillä lukuun ottamatta lukion terveydenhoitajan vastaanotolle pääsyä.

Samassa kyselyssä koulupsykologin vastaanotolle pääsyä piti vaikeana 47 % yläluokkalaisista, 43 % lukiolaisista ja 36 % ammattiin opiskelevista. Kuraattorin vastaanotolle pääsyn koki vaikeaksi 28 % yläluokkalaisista, 32 % lukiolaisista ja 19 % ammattiin opiskelevista.

Päiväkotilasten ja koululaisten terveyteen liittyvänä huolena nousivat suunnitelman kommentointivaiheessa esiin päiväkotien ja koulujen sisäilma-asiat. Asetus (338/2011) edellyttää, että kouluissa ja oppilaitoksissa tehdään joka kolmas vuosi kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden kartoitus. Kartoituksia ei ole kyetty tekemään säännöllisesti, eikä sisäilma-asioihin siten ole päästy puuttumaan.

Vammaisneuvoston mukaan lasten ja lapsiperheiden saaman terveystalvelujen laadun kannalta vastuulääkärimalli auttaisi huomioimaan pitkäaikaissairaudet, vammat ja kuntoutuksen tarpeen. Vammaisille lapsiperheille tulisi olla tarjolla sellaisia neuvolapalveluita, joissa työntekijöillä on valmiudet kohdata myös pitkäaikaissairaant ja vammaiset vanhemmat, sekä perheet, joissa on vammaisen tai sairas lapsi.

2.5 Turvallisuus

Lapsia ja nuoria tulee suojella kaikelta hyväksikäytöltä, laiminlyönniltä ja vahingoittamiselta.

Tapaturmat, itsensä vahingoittaminen ja väkivalta aiheuttavat alle 25-vuotiaille Suomessa enemmän terveyden menetyksiä kuin muut sairaudet yhteensä. Itsemurhat alkavat yleistyä 13 vuoden iässä ja 16–24-vuotiaille ne ovat jo yleisin kuolinsyy (Kansallinen lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyohjelma, 2009). Osa tapaturmiksi ilmoitetuista lasten kaatumisista ja putoamisista, myrkytyksistä, palovammoista ja tukehtumisista voi olla seurausta lapsiin kohdistuneesta väkivallasta. Lisäksi osa lasten tapaturmista voi aiheutua lapsen hoidon ja valvonnan laiminlyönnistä ja kaltoinkohtelusta, esimerkiksi vanhempain alkoholinkäytön seurauksena. Tunnistamiseen on kiinnitettävä huomioita.

”Minulle ei toteudu väkivallalta suojelu.”

Kouluterveyskyselyn mukaan yläluokkalaisten ja lukiolaisten fyysisen uhan kokemukset vähenivät Espoossa 2000 -luvun alusta vuosikymmenen puoliväliin tultaessa, mutta kääntyivät tämän jälkeen kasvuun. Vuonna 2010 yläluokkalaisista 22 % ja lukiolaisista 18 % ilmoitti kokeneensa fyysistä uhkaa vuoden aikana. Ammattiin opiskelevilla vastaava osuus oli 23 %. Fyysisen uhan kokemukset olivat pojilla selvästi yleisempiä kuin tytöillä. Seksuaalisesta väkivallasta oli kokemuksia 15 %:lla yläluokkalaisista, 16 %:lla lukiolaisista ja 20 %:lla ammattiin opiskelevista. Yleisintä se oli ammattiin opiskelevilla tytöillä, joista 31 % ilmoitti kohdanneensa seksuaalista väkivaltaa. Seksuaalisen häirinnän kohteeksi oli jouduttu huomattavasti yleisemmin.

Lasten ja nuorten kohdalla erityistä huomiota tulee kiinnittää koulukiusaamiseen, jolla voi olla pitkään jatkuessaan hyvin kauaskantoisia seurauksia. Kouluterveyskyselyssä (2010) espoolaisista yläluokkalaisista 8 % ilmoitti tulleen koulukiusatuksi vähintään kerran viikossa. Toisella asteella kiusaaminen oli harvinaisempaa: viikoittain kiusatuksi tuli 1 % lukiolaisista ja 3 %

samanikäisistä ammattiin opiskelevista. Kiusaamisen yleisyydessä ei ole tapahtunut suuria muutoksia 2000-luvun aikana.

Kun hyvinvointisuunnitelmasta keskusteltiin Nuorisovaltuuston kanssa, pitivät valtuuston jäsenet kiusaamiseen puuttumista yhtenä tärkeimmistä hyvinvointisuunnitelman toimenpiteistä. Kiusaaminen koskettaa erityisen usein lapsia, jotka esimerkiksi vammansa tai sairautensa vuoksi ovat erilaisia kuin muut. Oma sairastaminen on lapselle rankka kokemus ja kiusaaminen vaikeutta oman tilanteen hyväksymistä. Myös vanhempien vammaisuus voi aiheuttaa kiusaamista. Vaikka kuka tahansa voi joutua kiusaamisen kohteeksi, altistuvat pienituloisissa perheissä elävät lapset kiusaamiselle muita useammin.

Perusopetuksessa jokaisella koululla on suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja kiusaamistilanteiden hoitamiseksi. Kaikissa Espoolaisissa kouluissa on myös käytössä KiVa Koulu -kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma. Ohjelman vaikuttavuutta on tutkittu, ja sen on todettu vähentävän kiusaamista merkittävästi. Ohjelman käyttö vähentää sekä kiusatuksi joutumista että toisten kiusaamista, lisää empatiaa ja edistää myönteistä luokkailmapiiriä.

Kiusaamiseen on kiinnitetty huomiota myös varhaiskasvatuksessa. Espoossa kaikissa varhaiskasvatuksen toimintayksiköissä laaditaan turvallisuussuunnitelma ohjaamaan varhaiskasvatuksen turvallista toteuttamista.

Turvallisuussuunnitelmaan sisällytetään toimenpiteet kiusaamisen ehkäisemiseksi ja kiusaamiseen puuttumiseksi. Henkilökunnan osaamista lasten turvataitojen vahvistamiseksi edistetään. Turvallisuuteen liittyviä asioita käsitellään lasten ja nuorten kanssa varhaiskasvatuksessa ja koulussa esimerkiksi osana terveystiedon opetusta.

Espoon neuvoloissa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluissa kiusaamiseen ja väkivaltaan liittyvät asiat otetaan systemaattisesti esille vastaanotolla. Puheeksi ottoa helpottavat käytössä olevat lomakkeet, esimerkiksi neuvoloissa voimavaralomakkeet ja parisuhdeväkivallan seulonta-lomake.

Espoon lähisuhde- ja perheväkivallan vastainen Puhu - älä lyö -vastuuryhmä kouluttaa aktiivisesti kaupungin henkilöstöä näiden ilmiöiden tunnistamiseen. Lähisuhde- ja perheväkivalta-asioiden sekä seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvien asioiden käsittelyyn on luotu selkeät, kirjalliset toimintaohjeet.

Myönteistä on lähisuhde- ja perheväkivaltaa ehkäisevien palvelujen monipuolistuminen ja kynnyksen madaltuminen. Vuoden 2013 alusta lähisuhde- ja perheväkivallasta tai sen uhasta aiheutuvan tuen tarpeessa olevien espoolaisten palvelut on järjestetty uuden porrasteisen palvelumallin mukaisesti. Erilaisiin väkivallan uhan tilanteisiin tarjotaan palveluja asiakkaan kunnon sekä tuen tarpeen mukaisesti. Asiakas tai perhe voi hakeutua, tai voidaan ohjata suoraan, väkivallan ehkäisytyöhön erikoistuneeseen Omatila-palveluun. Palvelu toimii sekä ajanvarauksella että päivystysluonteisesti. Palvelussa arvioidaan kokonaisvaltaisesti asiakkaan turvallisuus ja avun ja tuen tarve, sekä koordinoidaan hänen tarvitsemansa palvelut. Omatila-palveluun on hakeutunut myös nuoria, ja nuorille on tarjolla varhaista tukea ryhmämuotoisen tuen keinoin.

2.6 Oppiminen ja onnistuminen

Lasten ja nuorten tulee saada oppimiseensa tukea ja ohjausta siten, että heidän taitonsa ja itseluottamuksensa kasvavat.

Jo varhaiskasvatuksessa kiinnitetään huomiota lasten oppimisvalmiuksiin. Jokaiselle lapselle laaditaan lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetuksessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Lapsen mahdollista tuen tarvetta seurataan ja arvioidaan yhdessä vanhempien ja neuvolan kanssa. Tarvittaessa lapselle järjestetään kasvun ja oppimisen tukea.

Oppilaiden koulunkäyntiä, oppimista ja myönteistä kehitystä tuetaan kouluissa yhteistyössä oppilaan huoltajien kanssa. Oppimisen ja kasvun tuki on porrastettu yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. Yleisen tuen keinoja ovat esimerkiksi monipuoliset opetusmenetelmät, eriyttäminen ja joustava ryhmittely. Tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus ja avustajan tuki ovat osa yleistä tukea. Mikäli yleisestä tuesta huolimatta oppimaan oppiminen ei etene odotetulla tavalla, voidaan oppilaalle antaa tehostettua tukea.

Oppimista tuetaan erityisen tuen keinoin silloin kun oppilaiden kasvun, kehityksen ja oppimisen tavoitteet eivät toteudu riittävästi muilla tukitoimilla. Vuonna 2012 erityistä tukea saavia oppilaita suomenkielisessä opetuksessa oli 8,4 % perusopetuksen kokonaisoppilasmäärästä. Erityistä tukea saavista oppilaista 1664 oppilasta opiskeli erityisluokalla ja 400 oppilasta oli integroituneena yleisopetuksen luokkaan. Ruotsinkielisessä perusopetuksessa erityistä tukea lukuvuonna 2012-2013 sai 5,3% oppilaista (141 oppilasta). Suurin peruste erityisen tuen päätöksiin olivat erityiset oppimisvaikeudet.

Lasten ja nuorten oppimista voidaan tukea myöhäistämällä koulun aloitusikää. Koulun voi aloittaa tarvittaessa vuotta säädettyä ikää myöhemmin. Tällöin suomenkielisessä opetuksessa oppilaille on tarjolla opetusta starttiluokalla, ja tavoitteena on tukea lapsen itsetunnon vahvistamista, sosiaalista kehitystä, tiedollisia ja taidollisia valmiuksia sekä koulussa tarvittavia työskentelytaitoja. Starttiluokalla opiskelee enintään 10 oppilasta. Koulun voi aloittaa myös Esi-1. luokalla tilanteissa, joissa oppilas ei ole kokonaisen lykkäysvuoden tarpeessa. Näillä luokilla opiskelee noin 10 ensimmäisen luokan oppilasta ja noin 15 esiopetuksen oppilasta. Ruotsinkielisen opetuksen opetussuunnitelmissa veloitetaan kaikkia esi- ja alkuopetuksen ryhmiä tekemään säännöllistä pedagogista yhteistyötä. Näin opetusryhmiä muodostettaessa voidaan oppilaiden yksilölliset tarpeet huomioida opetuksen suunnittelussa ja siirtymävaihe helpottuu. Koulujen erityisopettajat työskentelevät myös säännöllisesti esiopetusryhmissä.

7.-9. vuosiluokkien syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien oppilaiden tietojen, taitojen ja elämänhallinnan kehittymistä tuetaan erityisesti. Tavoitteena on, että kaikki oppilaat saavat päättötodistuksen ja yleisen jatko-opintokelpoisuuden.

Joustava perusopetus on osa yleisen tuen rakennetta. Opetuksessa käytetään joustavasti tehostetun tuen menetelmiä. Joustavassa perusopetuksessa käytetään tavanomaisesta koulutyöstä poikkeavia opetusjärjestelyitä oppilaiden yksilöllisten

”Koulun säännöissä lukee ensimmäisenä: ”Jokaisella on oikeus työrauhaan”. Se on minusta suurin puute.”

tarpeiden mukaisesti. Oppimisessa hyödynnetään aktiivisesti erilaisia oppimisympäristöjä kuten työpaikkoja, leirikouluja, kulttuurilaitoksia ja kansalaisjärjestöjä

Muita suomenkielisen perusopetuksen keinoja oppimisen ja kasvun tukemiseksi ovat etappiluokat, jotka tarjoavat lyhytaikaista ja monipuolista tukea tilanteessa, jossa koulun omat tukitoimet eivät riitä. Tarvittaessa opiskelu voidaan järjestää myös ryhmämuotoisena yksityisopetuksena osana erityistä tukea. Molemmilla kieliryhmillä sopeutumisen ja tunne-elämän vaikeuksia omaavilla oppilailla on mahdollisuus saada opetusta erityisluokalla. Erikoissairaanhoidon tarvitseville oppilaille on tarjolla sairaalaopetusta ja/tai opetusta erityisluokalla.

Oppimisen tukena ovat perusopetuksessa oppilashuollon palvelut, joihin oppilaalla on esiopetuksesta alkaen subjektiivinen oikeus. Kuraattori- ja psykologityön kehittämisessä suomenkielisessä opetuksessa edelleenkin tärkeää on parityömalli sekä alueellisen oppilashuoltotyön malli. Nämä työskentelymuodot mahdollistavat palvelujen kehittämisen sekä yhteisöjen että verkostojen kanssa. Espoossa koulukuraattorien ja koulupsykologien määrä on suurten kaupunkien paras oppilasmäärällä mitattuna. Osassa kouluista on riittämättömät oppilashuollon tilat, mikä vaikeuttaa esimerkiksi psykologien läsnäoloa koululla. Riittävät tilat mahdollistaisivat psykologien läsnäolon koululla, ja madaltaisivat kynnystä ottaa yhteyttä psykologiin. Ruotsinkielisen oppilashuollon henkilöstön tilakysymykset on saatu järjestymään kaikilla kouluilla. Suurin haaste on pätevän henkilökunnan löytäminen vakansseille.

Myönteistä on, että koulunkäynnistä pitävien lukiolaisten osuus on kasvanut selvästi 2000-luvun aikana. Vuoden 2010 Kouluterveyskyselyssä 69 % lukiolaisista ilmoitti pitävänsä koulunkäynnistä. Ammattiin opiskelevilla osuus oli tätä suurempi, 77 %.

Huolestuttavaa sen sijaan on, että läksyjen tekeminen tuottaa vaikeuksia noin neljäsosalle yläluokkalaisista ja ammattiin opiskelevista sekä yli kolmasosalle lukiolaisista. Kokeisiin valmistautumisessa on vaikeuksia noin kolmasosalla yläluokkalaisista ja ammattiin opiskelevista sekä runsaalla kolmasosalla lukiolaisista. Noin puolet yläluokkalaisista ja lukiolaisista pitää koulutyöhön liittyvää työmäärää liian suurena. Tytöt kokevat näin poikia useammin erityisesti lukiossa.

Yläluokkalaisten koulu-uupumus on lisääntynyt hieman vuodesta 2006, jolloin uupumusta kartoitettiin Kouluterveyskyselyssä ensimmäistä kertaa. Toisella asteella muutosta ei ollut havaittavissa. Vuonna 2010 koulu-uupumusta koki 13 % Espoon perusopetuksen yläluokkalaisista, 12 % lukiolaisista ja 6 % ammattiin opiskelevista. Joka kymmenes koululainen kokee, että ei saa apua kotoa eikä koulusta koulunkäyntiin tai opiskeluun liittyvissä vaikeuksissa.

Oppijana, sekä varhaiskasvatuksen tai koulun muodostaman yhteisön jäsenenä onnistuminen on ratkaisevan tärkeää lasten ja nuorten hyvälle kasvuille ja kehitykselle. Varhainen väliintulo oppimisen ja kasvun pulmiin mahdollistaa pääsyn eheään kasvuun. Koulun hereillä oleva, hyvin toimiva oppilashuolto ja perustason terveydenhuolto tarjoavat riittävän tuen useimmille lapsille ja nuorille.

2.7 Liikunta, kulttuuri ja harrastukset

Kaikilla lapsilla ja nuorilla on oikeus osallistua monipuolisesti liikuntaan ja muihin hyvinvointia ja osallisuutta tukeviin harrastuksiin.

Espoossa on useita toimijoita, jotka tarjoavat lapsille ja nuorille mahdollisuuksia aktiiviseen itsensä toteuttamiseen, osallistumiseen, luovuuteen, liikkumiseen ja harrastuksiin.

Varhaiskasvatuksessa lasten liikunta on yhtenä toiminnan painopisteenä ja varhaiskasvatuksessa noudatetaan lasten liikunnan suosituksia. Varhaiskasvatuksen taidekasvatus tarjoaa lapsille merkityksellisiä kokemuksia eri taiteenalojen parissa ja ohjaa lapsia harrastustoiminnan alkuun. Myös koulujen kerhotoiminta on Espoossa aktiivista ja tarjoaa peruskouluikäisille lapsille ja nuorille harrastusmahdollisuuksia koulupäivän jälkeen omalla lähialueella.

Vähän liikuntaa harrastavien yläluokkalaisten ja lukiolaisten osuus on vähentynyt Espoossa 2000-luvun aikana. Myönteisestä kehityksestä huolimatta, vain vähän liikuntaa harrastavien osuus on edelleen huomattavan suuri. Peruskoulun yläluokkalaisista ja lukiolaisista noin kolmannes ja ammattiin opiskelevista lähes puolet ilmoitti vuoden 2010 Kouluterveyskyselyssä harrastavansa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajallaan korkeintaan tunnin viikossa. Erytystä huomiota tulee kiinnittää toisen asteen tyttöjen liikunnan harrastamiseen, joka on selvästi vähäisempää kuin samanikäisillä pojilla.

Vanhemmuuskyselyssä vanhempia huolestutti lisääntyvä tietokoneen äärellä ja netissä vietetty aika. Kouluterveyskyselyn mukaan yläluokkalaisista 23 % viettää ruudun ääressä arkisin vähintään neljä tuntia. Lukiolaisista vastaavasti 20 % ja ammattiin opiskelevista 38 %. Pojat viettävät ruudun ääressä aikaa tyttöjä yleisemmin. Ruudun ääressä vietetyn ajan osuus kasvaa viikonloppuisin. Tällöin vähintään neljä tuntia ruudun ääressä on 46 % yläluokkalaisista, 48 % lukiolaisista ja 53 % ammattiin opiskelevista. Pojilla ruutuaika on tyttöjä yleisempää myös viikonloppuisin.

Harrastusmahdollisuuksien tulisi olla kaikkien lasten ja nuorten ulottuvilla. Kuitenkin Kuntapalvelujen laatu -tutkimuksen mukaan rahapula rajoittaa joka kuudennen aikuisen (17 %) omia tai hänen lastensa harrastuksia. Espoon keskuksen palvelupiirin alueella rahapula rajoittaa harrastuksia muita enemmän, joka neljännen (27 %) kohdalla. Jotta perheen talous ei olisi esteenä harrastamiselle, tulee lapsille ja nuorille olla tarjolla monipuolisia, edullisia tai ilmaisia liikunta-, kulttuuri-, ja muita harrastuksia, joissa keskeistä ei ole ensisijaisesti menestyminen ja kilpailu, vaan yhdessä tekeminen ja onnistumisen ilo.

Lukuisissa tutkimuksissa on todettu kulttuuriharrastusten hyvinvointivaikutukset merkittäviksi. Espoon perusopetuksessa Kulttuuri- ja liikuntapolku KULPS! kuljettaa

”Lasten ei anneta kokea kolhuja ja vaaroja samalla tavalla kuin ennen. Puuhun ei saa kiivetä, ja lapset tilkitään sisälle.”

Espoon peruskoulujen oppilaat oman kaupunkinsa kulttuuri- ja liikuntakohteisiin. Jokaiselle luokka-asteelle on oma tarjontansa aina ykkösestä kymppiluokalle saakka. KULPS! on osa kaikille yhteistä maksutonta perusopetusta ja sen kautta koululaiset kiertävät eri liikuntapaikoissa, kulttuurikohteissa ja kirjastoissa. Yhdeksän kouluvuoden aikana kaikki tärkeimmät espoolaiskohteet tulevat tutuksi.

Espoon kirjastoilla on nuorille niin kulttuurinen, sivistävä, kuin turvallisen kokoontumispaikan merkitys. Kirjastot tukevat myös voimakkaasti eri kulttuureista ja kieliryhmistä tulevien lasten, nuorten ja perheiden identiteettiä ja oman kielen ja suomen tai ruotsin kielen taitoa. Espoon kirjastot kehittävät aktiivisesti nuorille suunnattuja toimintamuotoja. Leppävaaran kirjaston nuorten osastolla, Pointissa kokeillaan syksystä 2013 alkaen nuorisotilatoimintaa uudella palvelumallilla nuorisopalveluiden ja kirjastopalveluiden yhteistyönä.

Nuorisotilojen kerho- ja pienryhmätoiminnoissa on vuosittain noin 3 600 yksilöllisesti ja ryhmätoiminnassa tavoitettua lasta ja nuorta, jotka iältään ovat pääosin 9 – 16-vuotiaita. Nämä toiminnot järjestetään ns. matalan kynnyksen periaatteella, jolloin kaikilla lapsilla sosioekonomisesta taustasta riippumatta on mahdollisuus osallistua toimintaan. Kerhojen sisällöt suunnitellaan jokaisella asuinalueella lasten ja nuorten kiinnostusten ja tarpeiden mukaisesti (esim. ilmaisutaito, teatteri, bändi, erilaiset kädentaidot, tyttö- ja poikakerhot jne.).

Näiden ryhmätoimintojen lisäksi tehdään ns. kohdennettua nuorisokasvatustyötä, johon lapset ja nuoret valikoituvat yhteistyössä koulujen opetus- ja oppilashuoltohenkilöstön kautta. Näissä ryhmissä tuetaan koulunkäyntiä, vahvistetaan sosiaalisia taitoja ja toimimista omassa kasvuympäristössä. Ryhmien kesto vaihtelee riippuen siitä, miten paljon tukea ryhmän jäsenet tarvitsevat (minimissään yksi lukukausi). Ryhmissä tehdään tiivistä yhteistyötä vanhempien kanssa, jotka omalta osaltaan saavat vaikuttaa tavoitteisiin ryhmä- ja yksilötasolla.

Nuorisopalvelut on osaltaan mukana peruskoulujen nivelvaihtelyssä ja on laaduntanut yhteistyössä opetustoimen ja seurakuntien nuorisotyön kanssa ns. kaksivaiheisen ryhmäytämisen prosessin 7.-luokkalaisille. Tällä toimintatavalla pyritään vahvistamaan tulevien kouluryhmien yhteistoimintaa, vahvistetaan positiivisten sosiaalisten suhteiden syntymistä ja ehkäistään mm. kiusaamista lasten ja nuorten kasvuympäristöissä sekä koulu- että vapaa-ajalla.

Lasten ja nuorten yksinäisyys on yksi mielenterveysongelmia aiheuttavista tekijöistä. Nuorisopalveluiden toiminnoissa annetaan lapsille ja nuorille valmiuksia toimia erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa ja lisäksi nuorisohjaajia on koulutettu ennaltaehkäisevään mielenterveystyöhön eli ns. Friends -ohjelman ohjaukseen (pks-yhteistyö). Ohjausta toteutetaan pienryhmissä ja kouluyhteistyössä.

Syksyllä 2013 aloittava Tyttöjen Talo -toiminta mahdollistaa ryhmätoimintoja ja tukea myös niille tytöille ja nuorille naisille, joita olemassa olevat palvelut eivät ole pystyneet tavoittamaan.

Nuorisopalveluiden kasvatukselliseen työöteeseen kuuluvat erilaiset terveyttä ja turvallisuutta lisäävät toimintatavat, kuten päihdetoimintamalli sekä

seksuaalikasvatusmalli. Esimerkiksi ehkäisevä päihdetyö läpäisee kaikki ryhmätoiminnot, mutta erityisesti huomio kiinnittyy niihin tapahtumiin ja tilaisuuksiin, joissa nuoret käyttävät alkoholia. Nuorten itsenäistymisen tukeminen vaati arjen hallinnan taitoja ja valmiuksia, joita annetaan mm. 2. asteelle suunnatuissa teemoitelluissa työpajoissa; itsenäinen asuminen, talouden hallinta, opiskelu ja työelämävalmiudet.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa on vahva moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön kehittämisen näkökulma. Sama näkökulma ja vaatimus on myös nuorisolaissa. Nuorisopalveluiden näkökulmasta lasten ja nuorten hyvinvointia tukee heidän kasvuympäristössään tapahtuva yhteistoiminnallisuus, jossa jokaisella asuinalueen toimijalla on roolinsa.

Liikuntapalveluiden painopisteenä on matalan kynnyksen osallistuvuuden ja harrastusmahdollisuuksien edistäminen sekä nuorten aktivointi. Tämän mahdollistamiseksi luodaan yhteistyömalleja kolmannen sektorin kanssa. Seurojen kanssa on avattu yhteistä keskustelua siitä, miten seuroja voitaisiin hyödyntää kuntalaisten liikuttamisessa aikaisempaa paremmin ja monipuolisemmin.

Tällä hetkellä liikuntapalvelut tarjoaa lapsille ja nuorille yhteistyössä seurojen kanssa. mm. sporttikerhotoimintaa, uimakouluja ja monikulttuurista liikuntaa. Vuosittain on toteutettu erilaisia matalankynnyksen tapahtumia, kuten loma-aikojen leirejä, ulkoilupäiviä ja katusählyturnauksia. Yhteistyössä opetustoimen kanssa on järjestetty liikuntapäiviä 6. -7. luokkalaisille sekä erityisoppilaille. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja sosiaalisten kasvun tukemiseksi järjestetään sosiaalipedagogista hevostoimintaa.

Tulevaisuudessa lisätään matalan kynnyksen liikuntaa, joka on hinnaltaan, toiminnaltaan ja alueellisuudeltaan kaikkien saavutettavissa. Suunnitteilla on esimerkiksi nuorten vapaaharjoitteluvuoro johon kaikki halukkaat voivat osallistua. Lisäksi matalan kynnyksen toteuttamista jatketaan ja resurssien mukaan laajennetaan. Yhteistyössä seurojen kanssa aloitetaan 11–14-vuotiaiden liikunnan harrastetoiminta, jossa huomioidaan lajit ja alueellisuus. Liikuntaneuvontaa tullaan toteuttamaan yhteistyössä kouluterveydenhoitajien kanssa.

Matalan kynnyksen liikuntaa on mahdollistettava siellä missä lapset ja nuoret luontaisesti liikkuvat. Lähiliikuntapaikat ja niiden yhteydessä tarjolla olevat välineet voivat innostaa nuoria liikunnallisemmalle elämänpolulle. Esimerkiksi uimahallit, kuntoradat, luistinradat, skeittipaikat ja uimarannat tarjoavat lapsille ja nuorille mahdollisuuden liikkua edullisesti ja maksutta.

Liikuntapaikkasuunnittelussa otetaan huomioon erityisesti lähiliikuntapaikat, jotka toimivat matalan kynnyksen liikuntapaikkoina. Ne ovat kaikkien käytettävissä ja sijaitsevat lähellä asutusta ja puistojen yhteydessä. Erityisesti koulujen pihat toimivat kokoontumispaikkoina myös kouluaikeiden ulkopuolella, joten niiden liikunnalliseen toiminnallisuuteen tulee kiinnittää huomiota. Myös urheilupuistoja kehitetään siten, että varattavissa olevien liikuntapaikkojen yhteyteen rakennetaan vapaassa käytössä olevia liikuntapaikkoja, jotka houkuttelevat eri-ikäisiä liikkumaan monipuolisissa olosuhteissa. Liikuntapaikkojen osalta tullaan laatimaan kaupunkitasoiset liikunta-, lähiliikunta-, ja skeittipaikkasuunnitelmat. Ulkoilureittisuunnitelmat tullaan päivittämään.

Nuorten hyvinvoinnin kannalta tärkeää on osallistuminen ja osallistaminen. Liikuntapalveluissa on lisätty käytäntöjä, joilla saadaan tietoa lasten ja nuorten mielipiteistä palveluiden kehittämiseksi. Jatkossa tullaan lisäämään nuorten kuulemisen vaikuttamiskanavia yhteistyössä muiden vapaa-ajan palveluiden kanssa.

Espoon Liikuntapoliittisen ohjelman tavoitteena on liikunnan sisällyttäminen terveyttä edistäviin ohjelmiin kaikilla hallinnon aloilla ja toimenpiteiden tasolla. Espoossa on meneillään useita liikuntapainotteisia poikkihallinnollisia yhteistyöprojekteja. KULPS – kulttuuri- ja liikuntapolku kehittää koulujen kulttuuri ja liikuntakasvatusta, sekä lisää myös liikuntakohteiden tunnettavuutta. Koululaisille järjestetään matalan kynnyksen harrasteliikuntakerhoja. Sporttiskerho nimellä kulkevat kerhot toteutetaan iltapäivisin yhteistyössä espoolaisten liikuntaseurojen kanssa. Kaiken kaikkiaan kerhoja on olemassa yhteensä noin 70. Monikulttuurista liikuntapolkua toteutetaan yhteistyössä seurojen ja yhdistysten kanssa. Liikuntapalvelut on mukana tukemassa Liikkuva Koulu – projektia Espoossa.

3. Nuorten asema Espoossa

Pääosa espoolaisista nuorista voi hyvin ja löytää itselleen tarvittavat palvelut sekä mielekkään koulutus- ja työuran. Espoon peruskoululaisista lähes kaikki saavat peruskoulun päättötodistuksen ja siirtyvät joko suoraan toisen asteen opintoihin tai lisäopetuksen piiriin. Perusopetuksen ja toisen asteen opetuksen (Omnia) välille on kehitetty yhteistyömalleja, jotka edesauttavat nuorten sirtymistä ammatillisiin opintoihin. Lukio-opetus on hallinnollisesti yhteydessä perusopetukseen, joten siirtyminen on selkeää.

Vaikka suurin osa espoolaisnuorista voi hyvin, on Espoossa tuhansia nuoria, joiden hyvinvointi on heikentynyt tai on vaarassa heikentyä. Keskeisimpiä hyvinvoinnin uhkia nuorilla on jääminen koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle. Huolestuttavan suuri joukko, noin kolmetuhatta nuorta on (12 % ikäluokasta 17–24-vuotiaat) on Espoossa työelämän ja koulutuksen ulkopuolella. Helmikuussa 2013 työttömänä työnhakijana TE-toimistossa oli 966 iältään 17-25-vuotiasta nuorta, joista alle 20-vuotiaita oli 194. Työttömistä nuorista suurin osa on ilman ammattia olevia, joiden pääsy työmarkkinoille on hyvin haastavaa. Toukokuussa 2013 yli kolme kuukautta työttömänä työnhakijana TE-toimistossa olleiden alle 25-vuotiaiden nuorten osuus oli 32,9% kun se vuotta aiemmin oli 7,5%. Tavoitella Nuorisotakuun mukaan on 0%.

Omniaan etsivä nuorisotyö kohtasi vuonna 2012 (vähintään ”haastattelu” tehty) kaikkiaan 818 nuorta. Näistä työttömänä, mutta ei ilmoittautuneena TE-toimistoon oli 267 nuorta. Tämä kertoo siitä, että Espoossa on TE-toimiston palvelujen tavoittamattomissa joukko nuoria, joiden lukumäärästä ei ole tietoa.

Ruotsinkielinen etsivä nuorisotyö Sveps kohtasi vuonna 2012 46 espoolaisnuorta, joista suurin osa oli työttömänä, mutta ei ilmoittautuneena TE-toimistoon. Työntekijäresurssi Omniaan etsivällä nuorisotyöllä on viisi etsivän työn tekijää ja Svepsillä yhdeksän, mutta ruotsinkielinen etsivän nuorisotyön resurssi kohdentuu koko pääkaupunkiseudulle.

Nuorten mielenterveysongelmat näkyvät palveluihin ohjautumisen näkökulmasta seuraavasti: 13-22 -vuotiaille tarkoitetun Nuorisopoliklinikan (Nupoli) asiakkaana oli vuonna 2012 1322 asiakasta ja käyntejä 2931. Heistä suurimmalla (34%) ensisijainen tulosyö oli mielenterveys. Psykiatrisilla sairaanhoitajilla terveysasemilla kävi kaikkiaan 105 iältään 18-25-vuotiasta nuorta, psykologeilla terveysasemilla kävi 18-25-vuotiaita nuoria 102 ja Empun avokuntoutusosastolla 60 nuorta. HUS:n nuorisopsykiatrian asiakkaana, pääosin avohoidon piirissä, oli vuoden 2012 aikana asiakkaana 1033 espoolaisnuorta.

Myös päihteet tuovat asiakkaita sosiaali- ja terveystalouteihin. Nupolin asiakkaista kolmanneksi yleisin käyntisyö liittyi päihteisiin (14%). A-klinikkasäätiön palveluissa oli vuonna 2012 oli kaikkiaan 451 alle 30-vuotiasta espoolaisnuorta. Näistä 125 oli alle 18-vuotiaita. Nuorisotaseman alle 25-vuotiasta 52,3%:lla tulossyynä oli erilaiset riippuvuudet, joista 60%:lla pääpähde oli alkoholi. A-klinikan asiakkailla tulossyynä oli aina joko oma tai läheisen päihteidenkäyttö. Kriisi- ja vieroitusosastolla hoidettiin lisäksi 99 alle 30-vuotiasta nuorta.

Nuorisotyöttömyys ja koulutuksen ulkopuolelle jääminen näkyy toimeentulotukea saaneiden nuorten määrän kasvuna. Toimeentulotukea saaneiden nuorten määrä on kasvanut tasaisesti vuodesta 2008 lähtien. Kaikkiaan toimeentulotukea saaneita nuoria on ollut vuodesta 2008 lähtien 12 936.

Asunnottomuus on metropolialueen nuorten ongelma. Asunnottomien nuorten määrä on Espoossa kasvanut erilaisista interventioista huolimatta. Vuonna 2012 Espoossa oli 125 asunnottomia alle 25-vuotiasta nuorta. Asunnottomuuden vaikutus yhteiskunnasta syrjäytymiseen on suuri. Ilman asuntoa nuoren mahdollisuudet sitoutua esimerkiksi opiskeluun ovat hyvin huonot.

Edellisistä luvuista koostuu Espoon syrjäytymisvaarassa tai syrjäytyneinä olevien nuorten joukko siltä osin kuin nuoret ovat palveluiden piirissä tai viranomaisten tiedossa. Lukujen perusteella erityisesti vieraskielisillä nuorilla syrjäyn jäämisen riski on suuri - viisinkertainen verrattuna kantaväestön nuoriin. Vieraskielisten nuorten tilanne ei ole Espoossa, kuten muuallakaan pääkaupunkiseudulla ohimenevä ilmiö. Vieraskielisten nuorten määrä ja osuus nuorista tulee ennusteiden mukaan kasvamaan.

Yllä mainitut luvut kertovat, että Espoossa on lukuisia nuoria, joiden kiinnittyminen yhteiskuntaan ei ole sujunut parhaalla mahdollisella tavalla. Nuorten tilanne haastaa toimijoita yhteistyöhön ja uusien kumppaneiden etsimiseen erityisesti koulutuksen ja työn ulkopuolelle jääneiden nuorten tavoittamiseksi.

Espoossa vuonna 2013 käynnistyneen Nuorten elinvoimaisuus-ohjelman työskentelyn tavoitteena on etsiä ratkaisuja edellä kuvattuihin nuoria koskeviin haasteisiin. Tästä syystä tämän suunnitelman liitteessä on esitetty Nuorten elinvoimaisuus -ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet lähivuosille.

4. Palvelujärjestelmän kehittämistarpeet ja periaatteet

Keskeistä:

- Olemassa olevien peruspalvelujen saatavuus on melko hyvä ja perheillä on niiden osalta valinnanmahdollisuuksia.
- Peruspalveluissa tulisi olla tarjolla perhe- ja sosiaaliohjausta, sekä palveluohjausta kaikenikäisille lapsille ja nuorille, sekä heidän perheilleen sekä suomeksi että ruotsiksi. Varhaista tukea tarjoavan perhe- ja sosiaaliohjauksen puute näkyy kasvavina lastensuojelun asiakasmäärinä.
- Henkilöstö on ammattitaitoista ja haluaa kehittää työtään ja palveluja.
- 13–23-vuotiaiden nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut koetaan toimimattomiksi ja hajanaisiksi.
- Aikuisten palvelujen ja lasten palvelujen väliltä puuttuu toimivia yhteistyökäytäntöjä.
- Ylisukupolviseen huono-osaisuuteen vaikuttaminen ei ole riittävää. Koko perheen tilanne tulee huomioida niin lasten kuin aikuistenkin palveluissa.
- Lasten, nuorten ja perheiden palveluilta puuttuvat pysyvät yhteensovittavan johtamisen rakenteet.
- On todennäköistä, että hyvinvoinnissa on erityisiä haasteita silloin, kun lapsi tai hänen perheensä on altis syrjinnälle esimerkiksi johonkin vähemmistöön kuulumisen vuoksi. Näiden lasten ja perheiden kokemuksista tarvitaan tulevaisuudessa enemmän tietoa, jotta palveluja ja niiden kehittämistä osataan suunnata oikein.
- Lapsille, nuorille ja perheille suunnatuissa palveluissa kehitetään tietopohjaa ja kohtaamisen asiantuntemusta lasten ja perheiden moninaisuudesta esimerkiksi vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin ja vammaisuuden näkökulmista. Palvelujen kehittämisessä otetaan huomioon valmisteilla olevat yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain uudistukset, jotka asettavat viranomaisille, opetuksen ja koulutuksen järjestäjille, työnantajille ja osin palveluntarjoajille uusia velvoitteita.

4.1 Eri toimijoiden roolit hyvinvointityössä

Espoossa on runsaasti lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja ja toimijoita. Palveluja on kuvattu laajasti Espoo.fi-sivustolla, eikä hyvinvointisuunnitelmaan tästä syystä sisälly erillistä palvelujen kuvausta. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut muodostuvat laajasta joukosta toimijoita, joilla on lasten ja nuorten hyvän kasvun ja kehityksen tukijoina erilaisia rooleja:

- Perhe ja lähiyhteisöt, kuten varhaiskasvatus, koulu, seurakunnat, järjestöt, nuorisotoimi ja harrastukset tarjoavat lapselle jokapäiväistä tukea, ohjausta, opetusta, hoivaa ja osallisuuden kokemuksia. Vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti vanhemmilla.

- Kaikille avoimet toiminnot ja peruspalvelut tukevat lapsen hyvää kasvua ja kehitystä yhteistyössä vanhempien ja perheen kanssa. Perusterveydenhuolto, varhaiskasvatus, koulu, seurakunnat, järjestöt sekä liikunta-, kulttuuri- ja nuorisopalvelut vahvistavat omalla toiminnallaan lasten ja lapsiperheiden omia voimavaroja ja pärjäämistä.
- Tarpeen mukaan kohdennetut peruspalvelut, kuten lapsiperheiden perhetyön, lastenpsykologien, perheneuvolan, puhe- ja toimintaterapeuttien ja oppilashuollon palvelut, Nupolin palvelut, sopimuskumppanien palvelut (ungdomspoliklinik), perheasioiden yksikön palvelut, sekä erilaiset kasvun ja oppimisen tukimuodot varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa, auttavat ratkaisemaan lasten ja perheiden kohtaamia haasteita ja tukevat lapsia ja perheitä haastavissa elämäntilanteissa.
- Perustason erityispalvelut ja erikoissairaanhoidon palvelut, kuten lasten- ja nuorisopsykiatria, lastensuojelun avo- ja sijaishuolto, aikuissosiaalityö, aikuisten päihde- ja mielenterveyspalvelut, sekä aikuispsykiatrinen erikoissairaanhoido, varmistavat, että lapsi ja perhe saavat apua monimutkaisemmissa ongelmatilanteissa, jotka vaikuttavat lapsen terveyteen ja koko perheen hyvinvointiin.
- Lapsiperheiden palvelujen johtajat vastaavat edellä lueteltujen perus- ja erityistason palvelujen saatavuudesta, sekä kaupungin eri toimintojen ja yhteistyökumppaneiden välisen yhteistyön sujuvuudesta. Johdon tehtävänä on sovittaa yhteen lasten, nuorten ja perheiden palveluja ehyiksi, asiakaslähtöisiksi palvelukokonaisuuksiksi.

4.2 Palvelujen vahvuudet ja kehittämiskohteet

Edellä, hyvinvoinnin tilasta kertovassa luvussa on kuvattu, miten eri palvelut tukevat lasten ja nuorten hyvinvointia eri osa-alueilla. Lapsille ja nuorille suunnattuja palveluja ja toimintoja on paljon. Myös harrastusmahdollisuuksia on runsaasti tarjolla. Tarjolla on yhä enemmän myös maksuttomia mahdollisuuksia. Viime vuosina on tullut lisää ns. matalan kynnyksen palveluja. Voidaan siis perustellusti sanoa, että olemassa olevien peruspalvelujen saatavuus on melko hyvä ja perheillä on niiden osalta valinnanmahdollisuuksia. Enemmistö espoolaisista perheistä on aktiivisia toimijoita, jotka osaavat hakeutua tarvitsemiinsa palveluihin. Kaupungin sekä yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen välillä on hyvää tuotekehittelyä ja kaupungin oma henkilöstö on osaavaa ja kehittämismyönteistä. Kasvatuskumppanuus perheiden kanssa on vahvistunut varhaiskasvatuksessa ja koulussa.

Kehittämistä vaativia asioita on edelleen useita. Eräs keskeisimmistä on se, että peruspalvelut eivät tällä hetkellä pysty tarjoamaan riittävästi varhaista tukea perheille perhetyön ja sosiaaliohjauksen keinoin. Myös monia palveluita saavien perheiden palveluohjauksessa on puutteita. Peruspalveluiden riittämätön tuki perheille on eräs syy lastensuojelun asiakasmäärien kasvulle.

Toinen keskeinen huoli koskee 13–23-vuotiaiden nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen toimimattomuutta ja hajanaisuutta. Työnjako perustason ja

erityistason mielenterveyspalvelujen välillä on selkiintymätön, ja nuorille ja heidän perheilleen suunnattu tuki koetaan riittämättömäksi. Haasteita on perhetyössä, lääkäripalveluiden saannissa, nuorten mielenterveyspalveluissa ja päihteidenkäyttöä ehkäisevässä työssä. Hoitopolut eivät toimi nuorten palveluissa. Oma erityinen haasteensa on tuottaa em. palvelut ruotsinkielisille heidän äidinkielellään.

Kolmas keskeinen haaste on yhteensovittavan johtamisen pysyvien rakenteiden puuttuminen. Tähän liittyy yksi suunnitelman keskeisistä kehittämissuunnitelmista, johon palataan luvussa 3.3.

Peruspalvelujen hyvän tason ylläpitäminen edellyttää väestökasvun huomioimista resursseissa myös jatkossa. Koska valtaosa väestökasvusta tulee maahanmuuttajista, tulee maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tuen olla koordinoitumpaa ja keinojen monipuolisempia. Tällä hetkellä meillä ei myöskään ole ollut riittävästi keinoja vaikuttaa ylisukupolvisen syrjäytymisen ehkäisemiseen. Palvelujen koordinointi asiakaslähtöisesti on heikkoa. Lapsia ei huomioida riittävästi aikuisten palveluissa. Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden ja toimijuuden näkökulmaa tulisi vahvistaa. Henkilöstön osaamista monikulttuuriasioissa tulee lisätä koulutuksella ja maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden rekrytointia tehostaa. Lapsiperheiden palvelujen soveltuvuus ja saatavuus vammaisten lasten perheille vaatii selvittämistä: erityisesti vammaisten lasten perheiden tarvitsema kotipalvelu ja tilapäishoito sekä psykiatriset palvelut vaikeavammaisille lapsille.

Hyvinvointijohtamisen tietoperusta kaipaa vahvistamista, erityisesti alueellinen tieto on tärkeää. Asiakastietojärjestelmistä saatavan tiedon olisi jatkossa palveltava paremmin palvelujen kehittämistä – nyt tietoa saadaan lähinnä asiakasmääristä ja suoritteista, ei palvelujen laadusta ja vaikuttavuudesta, tai eri-ikäisten hyvinvoinnin tilasta. Lapsiperheiden sosioekonomiset erot vaikuttavat palvelutarpeisiin – palveluja tulee järjestää alueellisista tarpeista käsin. Yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa on vahvistettava, sillä järjestöillä, seurakunnalla ja vapaaehtoisilla toimijoilla on merkittävä rooli lähialueiden yhteisöllisyyden vahvistamisessa ja vertaistuen foorumeiden tarjoajina.

Koko palvelujärjestelmän toimintakulttuuriin liittyvänä haasteena on painopisteen siirtäminen ehkäisevään työhön. Keskeistä on, että lapsen ja nuoren hyvää kasvua ja kehitystä tukevat tekijät ja mahdollisuudet tunnustetaan, ja näitä suojaavia tekijöitä vahvistetaan lapsen ja nuoren sekä hänen perheensä arjessa. Samalla tunnustetaan lapsen ja nuoren hyvinvointia uhkaavat tekijät, ja myös niihin pyritään vaikuttamaan. Tuki arkiympäristöissä -periaate edellyttää luopumista ”pois lähettämisen” kulttuurista, ja uudenlaisten, asiakaslähtöisten toimintatapojen kehittämistä.

4.3 Yhteen sovittavan johtamisen kehittäminen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2009 sosiaali-, terveys- ja opetustoimiin tekemän kyselyn mukaan vain noin kymmenesosa vastaajista toimi kunnissa, joissa lasten ja perheiden palveluja suunnittelee pysyvä, hallinnonalat ylittävä monialainen tiimi tai jossa lasten ja perheen palvelut muodostavat oman palvelukokonaisuuden, johon kuuluvat myös yhteinen budjetti ja tietojärjestelmät.

Yhteistoiminta hallinnonalojen välillä on yleisesti satunnaista tiedon vaihtamista; yhteistoimintaan ei kuulu esimerkiksi yhteisistä tavoitteista sopiminen.

Yhteistoimintaa tukevia rakenteita ja käytäntöjä on olemassa hallinnonalojen sisällä, vähemmän hallinnonalojen tai kuntien välillä, ja vähiten kuntien ja yksityisten palveluntuottajien tai järjestöjen välillä.

Tilanne on Espoossa samankaltainen: hallinnonalat ylittävää yhteistyötä tehdään, mutta kaupungissa ei toistaiseksi ole lasten ja perheiden palveluja varten pysyvää, monialaista vastuuryhmää. Vastuuryhmä tarvitaan, jotta lasten, nuorten ja perheiden palvelujärjestelmää päästään kehittämään systemaattisesti ja pitkäjänteisesti kokonaisuutena. Tavoitteena on näin vähentää palvelujärjestelmän hajanaisuutta. Kaupunkitason rakenteeksi esitetään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtoryhmän alaisuuteen perustettavaa **monialaista lasten, nuorten ja perheiden palvelujen ohjausryhmää**, joka

- vastaa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnasta, yhteisten tavoitteiden asettamisesta ja niiden toteutumisen seurannasta
- vastaa hallinnonalat ylittävästä yhteistyöstä kunnassa, sovittaa lasten, nuorten ja perheiden palveluja ja niitä ohjaavia tavoitteita yhteen
- suunnittelee ja sovittaa yhteen ulkopuolisten toimijoiden kanssa toteutettavia lasten, nuorten ja perheiden palveluja sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä.

Ohjausryhmän rooli, vastuu ja päätösvalta, sekä suhde linjaorganisaatioon tulee määritellä selkeästi, ja myös linjaorganisaatioiden johtamisen pitää olla yhteensovittavaa. Pohdittavaksi tulee myös, miten nuorisolain edellyttämä nuorten ohjaus- ja palveluverkosto kytkeytyy suunnitelmassa ehdotettuihin yhteen sovittavan johtamisen rakenteisiin.

Espoon viidelle suuralueelle esitetään **lasten, nuorten ja perheiden palvelujen alueelliset kehittämissuunnitelmat**, jotka toimivat ohjausryhmän ohjauksessa ja jotka voivat tarpeen mukaan osallistua myös kaupunkitasoisten kehitysohjelmien toteuttamiseen. Ryhmät toimivat alueilla

- asiakasyhteistyön koordinaatioryhminä
- yhteisinä oppimisverkostoina
- asiakasyhteistyöhön liittyvien hyvien käytäntöjen edistäjinä
- tiedonvälittäjinä alueellisista tarpeista.

Kuva 3: Yhteen sovittavan johtamisen rakenteet

Kuviossa kuvatut alueelliset kehittämisryhmät perustetaan alueellisia oppilashuoltoryhmiä vahvistamalla siten, että nykyisten alueellisten oppilashuoltoryhmien kokoonpanoa muutetaan vastaamaan uudenlaista tehtävää. Alueilla toimii myös **alueellisia hyvinvointityöryhmiä**, joiden toiminta ja tehtävät ulottuvat kaikkiin ikäryhmiin. Em. alueellisten ryhmien tehtävät, keskinäinen yhteistyö, päätösvalta ja yhteys linjajohtoon tulee määritellä selkeästi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtoryhmässä.

Ohjausryhmän ja kehittämisryhmien vastuulla ovat sekä suomen- että ruotsinkielisten lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin, sekä palvelujen järjestämiseen liittyvät kysymykset.

4.4 Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisen periaatteet

Edellä on kuvattu lasten, nuorten ja perheiden palvelujärjestelmän kehittämiseen vaikuttavia tekijöitä: lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa, eri toimijoiden rooleja hyvinvointityössä, palvelujen vahvuuksia ja kehittämiskohteita, keskeisiä toimintakulttuuriin liittyviä haasteita, sekä yhteen sovittavan johtamisen järjestämistä. Palvelujärjestelmän pyrkimyksenä on *ehkäistä ongelmien syntymistä*. Tavoitteena on lasten, nuorten ja perheiden toimijuuden sekä heidän hyvinvointiaan suojaavien tekijöiden vahvistaminen. Hyvinvointia edistävän toiminnan keskeiset näkökulmat on koottu alla yhteen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointityön periaatteiksi.

1. LASTEN, NUORTEN JA VANHEMPIEN OMA AKTIIVISUUS JA ASiantuntijuus

Espoolaisten lasten ja nuorten hyvinvointityön lähtökohtana ovat lasten, nuorten ja perheiden näkemykset ja ajatukset omasta elämästään ja hyvinvoinnistaan. Lapsiperheiden vanhempien asiantuntijuus ja aktiivinen toiminta ovat hyvinvoinnin edistämisen keskeisin perusta

- ⇒ edellyttää, että lapset, nuoret ja perheet tulevat palveluissa kuulluiksi ja heitä tuetaan aktiivisina toimijoina
- ⇒ edellyttää, että kaupunki luo aktiivisesti lapsille, nuorille ja perheille foorumeita, joissa lapset, nuoret ja perheet tulevat kuulluiksi ja joissa he pääsevät keskustelemaan itseään askarruttavista asioista.

2. HYVIVOINNIN EDISTÄMINEN JA OIKEA-AIKAINEN TUKI ARKIYMPÄRISTÖSSÄ

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden tuen järjestämisessä siirrytään toimintatapaan, jossa tuki viedään mahdollisimman varhain arkiympäristöihin, eli kotiin, varhaiskasvatukseen, kouluun ja vapaa-ajan ympäristöihin

- ⇒ edellyttää, että peruspalvelut etsivät keinoja olla läsnä lasten, nuorten ja perheiden arkiympäristöissä
- ⇒ edellyttää, että asiakasta ei lähetetä palvelusta toiseen, vaan tukea tarjoavat työntekijät tuovat asiantuntemuksensa asiakkaiden luokse heidän kanssaan työtä tekevien tueksi
- ⇒ edellyttää luopumista ”pois lähettämisen” kulttuurista ja uudenlaisten asiakaslähtöisten työmallien kehittämistä.

3. HYVINVOINTIA TUKEVA, HELPOSTI SAAVUTETTAVA TIETO

Kaupunki vastaa siitä, että vanhemmilla on riittävästi tietoa saatavilla lapsen hyvästä kasvusta ja kehityksestä, lapsiperheiden palveluista, sekä heitä tukevien yhteisöjen toiminnasta. Kaupunki vastaa myös siitä, että lapsilla ja nuorilla on tietoa omista oikeuksistaan ja siitä, mistä lapset ja nuoret saavat tarvitsemaansa apua tukea

- ⇒ edellyttää kaupungilta hyvää ja koordinoitua tiedottamista lapsen hyvään kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista sekä käytävissä olevista tukimuodoista ja palveluista ja toiminnoista
- ⇒ edellyttää lasten ja nuorten määrittelyä yhdeksi tiedottamisen kohderyhmäksi
- ⇒ edellyttää kaupungin, järjestöjen ja muiden kumppaneiden tiiviimpää yhteistyötä ja tiedonvaihtoa olemassa olevista toiminnoista ja palveluista.

4. LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN VERTAISTUKI JA YHTEISÖLLISYYS

Kaupunki vastaa yhdessä järjestöjen, seurakunnan ja muiden kumppaneiden kanssa siitä, että lapsille, nuorille ja lapsiperheille suunnattuja vertaistukea ja yhteisöllisyyttä mahdollistavia foorumeita on kattavasti tarjolla

- ⇒ edellyttää monipuolista yhteisöllisyyttä tukevaa työtä varhaiskasvatuksessa ja kouluissa sekä neuvoloissa
- ⇒ edellyttää lasten ja nuorten vapaa-ajan toiminnan (harrastukset, nuorisotyön, seurakunnan toiminnot) hyvää koordinoitua ja eri toimijoiden yhteistä tiedottamista yhteisöllisistä foorumeista ja mahdollisuuksista
- ⇒ edellyttää perheille suunnattujen matalan kynnyksen palvelujen ja toimintojen lisäämistä kaupungin omana toimintana ja/tai kumppanuuksien avulla.

5. ASIAKASLÄHTÖINEN PALVELUJEN YHTEENSOVITTAMINEN

Silloin kun lapsi ja perhe tarvitsevat tehostettua tai erityistä tukea, tai kun he tarvitsevat tukea monilta eri toimijoilta, tuki on hyvin koordinoitua. Tuen tarjoamisen lähtökohtana ovat lapselle ja vanhemmille tärkeät tavoitteet, joihin he haluavat sitoutua

- ⇒ edellyttää lasten kuntoutuksen, oppilashuollon ja lastensuojelun asiakasprosessien yhteistä haltuunottoa
- ⇒ edellyttää asiakastyössä verkostoituvaa ja osallistavaa työtettä.

6. PALVELUJEN MONIPUOLISUUS, RIITTÄVYYS, LAATU JA VAIKUTTAVUUS

Kaupunki vastaa siitä, että lasten, nuorten ja perheiden palvelujen laatu säilyy hyvänä ja että perheillä on valinnanmahdollisuuksia omaan elämäntilanteeseensa parhaiten sopivassa tuessa ja palveluissa

- ⇒ edellyttää peruspalvelujen yhteensovittamista ja toimintatapojen tarkastelua sekä resursointia suhteessa väestönkasvuun ja väestöryhmittäin vaihteleviin tarpeisiin.

7. YHTEENSOVITTAVA JOHTAMINEN

Päästäkseen edellä kuvattuihin tavoitteisiin kaupunki luo palveluja yhteen sovittavalle johtamiselle ja palvelujen monialaiselle kehittämiselle kaupunkitasoiset rakenteet, jotka toimivat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtoryhmän alaisuudessa. Yhteensovittavan johtamisen tulee näkyä kaikessa kehittämistyössä.

5. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toimenpiteet

Alla oleviin taulukoihin on koottu lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset. Koska Nuorten elinvoimaisuus -ohjelmalla on yhtymäkohtia suunnitelmaan, on myös tämän ohjelman tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset näkyvissä. (Nuorten elinvoimaisuus -ohjelman tavoitteet on kirjattu kokonaisuudessaan Nuorten elinvoimaisuus-ohjelman ohjelmakuvaukseen.) Hyvinvointisuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta vastaa lasten, nuorten ja perheiden palvelujen ohjausryhmä. Nuorten elinvoimaisuus -ohjelman osalta vastuuryhmänä on ohjelmalle nimetty ohjausryhmä.

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN HYVINVOINNIN TILAAAN LIITTYVÄT HUOLET ESPOOSSA	YHDEN- VERTAISUUS	HOIVA JA HUOLENPITO	OSALLISUUS	TERVEYS	TURVALLISUUS	OPPIMINEN JA ONNISTUMINEN	LIIKUNTA JA HARRASTUKSET
	Lapsiköyhyyden kasvu Taloudellisten vaikeuksien kasautuminen maahanmuuttajille, yksinhuoltaja-perheille ja pienten lasten perheille Nuorten jääminen koulutuksen ulkopuolelle Kasvava nuoriso-työttömyys	Vanhempien kiire, työn ja perheen yhteensovittaminen Vanhempien väsymys ja uupuminen arjessa Pitkittyneet parisuhderistiriidat ja kriisiytyneet erotilanteet lapsiperheissä Riittävä huolenpito ja hoivaa vaille jäävät lapset ja nuoret Nuorten kiireellisten sijoitusten määrän kasvu	Lapsiperheiden yhteisöllisyyden puute Nuorten kokemukset kuulluksi tulemisen ja vaikuttamis-mahdollisuuksien puuttumisesta Nuorten yksinäisyys	Odottavien äitien ja lapsiperheiden vanhempien päihteidenkäyttö Nuorten psykofyysinen oireilu ja masentuneisuus Nuorten tupakointi, nuuskaaminen ja päihteiden-käyttö Lasten ja nuorten ylipaino	Lähisuhde- ja perheväkivalta lapsiperheissä Lasten ja nuorten aggressiivinen käyttäytyminen Kiusaaminen Nuorten fyysisen uhan ja seksuaalisen häirinnän ja väkivallan kokemukset	Lasten keskittymis-vaikeudet ja levottomuus Nuorten kokemukset koulutyön kuormittavuudesta Nuorten koulu-uupumus Nuorten kokema avun puute koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyvissä vaikeuksissa Koulupoissaolot	Lasten ja nuorten runsas ruutu-aika ja vähäinen liikunnan harrastaminen Perheiden taloudelliset ongelmat vaikeuttavat lasten ja nuorten harrastamista

HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN PERIAATTEET	KESKEISET TOIMENPITEET
<p>Lasten, nuorten ja vanhempien aktiivisuus ja asiantuntijuus oman hyvinvoinnin edistämises-sä vahvistuu</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lapset ja nuoret kohdataan varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja muissa palveluissa arvostavasti ja vuorovaikutteisesti. Lapsilta, nuorilta ja perheiltä kootaan palautetta heidän kokemuksistaan varhaiskasvatuksessa, koulussa ja muissa palveluissa ja he ovat osallisina omista asioistaan. ➤ Lasten, nuorten ja perheiden kokemustietoa hyödynnetään varhaiskasvatuksen ja koulun toiminnan sekä lapsiperhepalvelujen kehittämisessä. ➤ Valmistellaan lasten ja nuorten osallisuussuunnitelma yhteistyössä lasten ja nuorten kanssa.
<p>Tuetaan hyvinvointia ja tarjotaan tarpeellinen tuki oikea-aikaisesti arkiympäristöissä</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa on sovitut ja tehokkaat käytännöt kiusaamisen ehkäisemiseksi ➤ Vahvistetaan lasten, nuorten ja perheiden palveluiden henkilöstön kykyä tunnistaa lapsen hyvinvoinnin riskitekijöitä, sekä kykyä ottaa huoli puheeksi varhain lapsen ja/tai perheen kanssa. (esim. Päihde- ja mielenterveysongelmat, kaltoinkohtelun riskitekijät, muut vanhemmuutta kuormittavat tekijät) ➤ Vahvistetaan etsivää työtä sopimalla, miten lasten, nuorten ja perheiden palveluissa toimitaan lasten tuen tarpeen selvittämiseksi (kohderyhminä esimerkiksi terveydenhuollon määräaikaistarkastuksiin saapumattomat ja aikuisten palveluissa asiakkaana olevien lapset) ➤ Neuvola- ja koululääkäripalveluja kehitetään ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen kokonaisuus ja toimivuus arvioidaan (nupoli, nuorisotoimi, etsivä nuorisotyö, oppilas- ja opiskelijahuolto, nuorisopsykiatria, seksuaaliterveys, päihdepalvelut, nuorten perhe- ja sosiaaliohjaus sekä vastaavat ruotsinkieliset palvelut) ➤ Perheneuvola ja lastenpsykiatrinen avohoitoyksikkö kehittävät työmuotoja, joissa asiakkaita palvellaan yhteistyössä neuvolan, varhaiskasvatuksen ja koulun kanssa lasten arkiympäristöissä. Lasten mielenterveyspalveluissa puhelinkonsultaatioiden saatavuutta parannetaan ➤ Eri-ikäisten lasten vanhemmille tarjotaan vertaisryhmiä ➤ Perhetyötä laajennetaan koskemaan kouluikäisiä lapsia ja heidän perheitään. Vahvistetaan perhetyön tunnettuutta ja hyödyntämistä peruspalveluissa ja aikuisten palveluissa.

<p>Hyvinvointia tukevaa tietoa on helposti saatavilla</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Palveluja koskevaa tietoa on helposti saatavilla espoo.fi –sivustolla. Mahdollisuuksia saada tietoa palveluista vahvistetaan kehittämällä verkkoneuvontaa ja luomalla sähköiset lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluportaalit, jotka kokoavat tiedot palveluista yhteen paikkaan. ➤ Lapsiperheet saavat tietoa lasten hyvästä kasvusta ja kehityksestä neuvolassa, varhaiskasvatuksessa ja koulussa ja perheitä ohjataan luotettavan tiedon pariin. ➤ Lapsilla ja nuorilla on riittävät turvataidot ja tieto siitä, keiltä he saavat tarvitessaan apua vaikeuksiinsa kotona, koulussa tai muissa yhteisöissään
<p>Lasten, nuorten ja perheiden tavoitettavissa oleva vertaistuki ja yhteisöllisyys lisääntyvät</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lapsille, nuorille ja lapsiperheille on kattavasti tarjolla vertaistukea ja yhteisöllisiä foorumeja: vertaisryhmiä, asukaspuistoja, asukastaloja ja perhekeskuksia. Kaupunki tukee järjestöavustuksin ja yhteistyösopimuksin toimijoita, jotka tuottavat näitä palveluja. ➤ Lapsille ja nuorille on kouluilla ja omalla lähialueella tarjolla harrastusmahdollisuuksia. Harrastaminen turvataan kaikille lapsille ja nuorille järjestämällä edullista tai ilmaista harrastustoimintaa sekä tukemalla tarvittaessa perheitä taloudellisesti. Harrastustoiminnan järjestämisessä otetaan huomioon myös vähemmistöryhmät.
<p>Palvelut sovitetaan yhteen asiakkaan elämäntilanteeseen sopiviksi kokonaisuuksiksi</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Etsitään ja kokeillaan mahdollisuuksia sektorirajat ylittäviin asiakaslähtöisiin työtapoihin (esimerkiksi neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö terveystarkastuksissa, työparityön kehittäminen, dialogiset verkostomenetelmät, ylisektorinen kalenterointi yhteistyötapaamisiin) ➤ Useita palveluja käyttävät perheet saavat halutessaan itselleen nimetyn vastuutyöntekijän, joka koordinoi palvelujen kokonaisuutta. Vastuuhenkilömallia kokeillaan espoossa vuodesta 2014 alkaen. (kohderyhmänä esimerkiksi vammaisten lasten perheet, maahanmuuttajaperheet ja perheet, joilla asiakkuus lastensuojelussa päättyy, mutta tukitahoja tarvitaan edelleen) ➤ Lasten tilanne selvitetään aina aikuisten sosiaali- ja terveystalouksissa. Aikuispalvelut huolehtivat siitä, että asiakkaaksi tulleiden aikuisten lapset saavat tarvitsemansa tuen. Lasten palveluissa otetaan huomioon koko perheen hyvinvointi. ➤ Maahanmuuttajaperheiden kotoutumista koordinoidaan lapsiperhepalveluiden yhteistyönä ja kotoutumista tukevia keinoja monipuolistetaan (maahanmuuttajaperheiden vanhemmille räätälöityä kielikoulutusta ja lastenhoitoapua, työllisyyden kuntakokeilun ja työllistämismäärärahojen kohdentaminen maahanmuuttajille) ➤ Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen toimijoille järjestetään suunnitelmallisesti ja säännöllisesti yhteistä hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen liittyvää koulutusta.

<p>Palvelut ovat monipuolisia, laadukkaita ja vaikuttavia</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Peruspalvelut ja niiden kehittäminen on ensisijaista. Palvelut toimivat hyvin ja palveluja on tarjolla riittävästi (varhaiskasvatus, neuvola, opetus ja oppilas-/opiskelijahuolto, perhetyö, perheneuvolapalvelut) ➤ Oppilas- ja opiskelijahuollon palveluita on tarjolla riittävästi, matalalla kynnyksellä ja palvelut ovat oppilaiden ja opiskelijoiden tavoitettavissa (uusi opiskelijahuoltolaki valmisteilla) ➤ Palvelut ovat syrjimättömiä ja esteettömiä. Ne tavoittavat sellaiset perheet, joissa haastava elämäntilanne kuormittaa vanhempia ja on riski lasten ja perheen hyvinvoinnille. Lapsiperheiden palvelujen soveltuvuus ja saatavuus vammaisten lasten perheille selvitetään: erityisesti vammaisten lasten perheiden tarvitsema kotipalvelu ja tilapäishoito sekä psykiatriset palvelut vaikeavammaisille lapsille. ➤ Etsivää nuorisotyötä vahvistetaan. ➤ Suomenkielisen perusopetuksen kuntouttavia ja erityisen tuen ryhmiä lisätään. (ryhmiin jalkautuvia työtapoja pilotoidaan 2014.)
<p>Lapsiperhepalveluja johdetaan yhteisen strategian mukaisesti</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Huolehditaan toimialojen strategioiden, suunnitelmien, kehittämishankkeiden ja ohjelmien yhteensovittamisesta. Sovitetaan yhteen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman sekä nuorten elinvoimaisuus –ohjelman tavoitteita ja työskentelyä ➤ Luodaan yhteen sovittavalle johtamiselle ja kehittämiselle kaupunki- ja aluetasoiset monialaiset rakenteet ➤ hyvinvointipalvelujen tietoperustaa vahvistetaan sopimalla seurantatiedot lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin sekä palvelujen vaikuttavuuden seurantaan

Liite 1: Nuorten elinvoimaisuus -ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet

NUORTEN ELINVOIMAISUUS -OHJELMAN TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Nuorten hyvinvointi lisääntyy ja mahdollisuudet jatko-opintoihin paranevat	<ul style="list-style-type: none">➤ Koulujen ilmapiiriin vaikutetaan lasten ja nuorten osallisuutta lisäämällä sekä kiusaamiseen ja yksinäisyyteen puuttumalla entistä tehokkaammin. Espoon arvokas-toimintamallin käyttöönottoa laajennetaan.➤ Tehostetaan oppilaanohjausta niiden nuorten kohdalla, joilla on riskejä jäädä jatkokoulutuksen ulkopuolelle.➤ Peruskoulun päättävien osalta kehitetään menetelmiä päättötodistusten keskiarvojen nousemiseksi tasolle, jolla on mahdollisuudet päästä toisen asteen opintoihin.➤ Maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdalla varmistetaan mahdollisuus saada peruskoulun päättötodistus mahdollistamaan pääsy toisen asteen opintoihin.➤ Peruskoulun, toisen asteen sekä etsivän nuorisotyön rooleja selkeytetään ja vastuut kirjataan nivelvaihtelyöhön liittyen. Siirtymää lukiosta ammatillisiin opintoihin joustavoitetaan.➤ Toisen asteen oppilaanohjaajien työtä tehostetaan keskeyttäjiensä osalta, jottei nuori pääse syrjäytymään.➤ Nuorten oppilashuollolliset sekä päihde- ja mielenterveyspalvelut järjestetään siten, että nuorten on mahdollista päästä palveluihin varhaisessa vaiheessa omassa kasvuympäristössään.➤ Yhteensovittavalla johtamisella ja asianmukaisilla rakenteilla vahvistetaan asiakaslähtöisiä ja nuoren kokonaisvaltaisesti huomioivia palveluja.
Turvataan kaikille nuorille mielekäs vapaa-ajantoiminta sosioekonomisista tai muista lähtökohdistaan huolimatta	<ul style="list-style-type: none">➤ Harrastustakuu, jossa jokaiselle nuorelle taataan mahdollisuus yhteen säännölliseen harrastukseen.➤ Alueittain kootaan eri toimijoiden tarjoamat harrastusmahdollisuudet yhteiseksi harrastepankiksi.➤ Kehitetään harrastusmahdollisuuksia niille nuorille, jotka eivät tähtää huipulle liikunta- tai kulttuuritoiminnassa.➤ Luodaan kannustimia järjestöille ja seuroille ei-kilpailullisen tai ei-tavoitteellisen toiminnan järjestämiseen.➤ Nuorten vapaiden harrasteryhmien toimintaa tuetaan. Kehitetään 29- -kortti nuorille, jolla nuorten on mahdollista kokeilla erilaisia harrastuksia.
Nuorten asunnottomuus	<ul style="list-style-type: none">➤ Nuorten asunnottomuuden syyt selvitetään ja etsitään keinoja mm. teknisen ja ympäristötoimen, Espoon Kruunun sekä Nuorisoasuntoliiton kanssa nuorten asunnottomuuden vähentämiseen.

<p>vähenee</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kaupunki on sitoutunut rakentamaan tietyn määrän tuettua asumista vuosittain. Osa näistä asunnoista tulee jatkossa osoittaa nuorille (alle 29v). ➤ Selvitetään mahdollisuutta suunnitella ja rakentaa soluasumiseen suunniteltuja asuntoja, joissa voi olla kerroksittain yhteisiä tilaratkaisuja. Nuoria osallistetaan vanhojen asuntojen remontointiin mahdollisuudella saada asunto omaan käyttöön remontin jälkeen.
<p>Nuorten työttömyys vähenee</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nuorisotakuun mukaisesti kaupunki yhdessä työhallinnon kanssa ohjaa aiempaa tehokkaammin nuoria työhön, työkokeiluun, työpajoille sekä opiskelemaan huomioiden erityisesti maahanmuuttajataustaiset nuoret. ➤ Peruskoulun opetussuunnitelmaan lisätään työelämätaitoja ja yrittäjyyskasvatusta. ➤ Kesäseteleiden käyttöastetta lisätään yhteistyöllä elinkeinoelämän kanssa. ➤ Vaikutetaan siihen, että vammaisille nuorille ei automaattisesti anneta eläkepäätöstä 15-vuotiaana, jonka seurauksena työllistyminen mm. työpajojen kautta estyy.